Awti Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie

PRAKTISCH BEKEKEN

KANSEN VOOR PRACTORATEN IN HET MBO

Awti Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie

De Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) brengt gevraagd en ongevraagd advies uit aan regering en parlement. Zijn onafhankelijke adviezen zijn strategisch van aard en gaan over de hoofdlijnen van wetenschaps-, technologie- en innovatiebeleid. De leden van de AWTI zijn afkomstig uit kennisinstellingen en het bedrijfsleven. De AWTI doet zijn werk vanuit de overtuiging dat het belang van kennis, wetenschap en innovatie voor economie en samenleving groot is en in de toekomst nog verder zal toenemen.

De raad is als volgt samengesteld:
prof. dr. C.M. (Mirjam) van Praag (voorzitter)
dr. M.W.M.M. (Manfred) Aben
ir. G.J. (Gerben) Edelijn
prof. dr. J. (Jolanda) Kluin
prof. dr. E.H.M. (Ellen) Moors
drs. A. (André) Postema
dr. h.c. M. (Marleen) Stikker
prof. dr. V. (Vinod) Subramaniam
prof. dr. P.J. (Peter) Werkhoven
prof. dr. T.N. (Cisca) Wijmenga
drs. A.M. (Annelieke) van der Giessen (secretaris)

ISBN: 978-90-77005-99-6

Praktisch bekeken

Kansen voor practoraten in het mbo

oktober 2026

Colofon

Fotografie	Bas Kijzers Fotografie
Ontwerp	Kate Snow Design
Druk	Quantes
	oktober 2026
ISBN	978-90-77005-99-6

Alle publicaties zijn gratis te downloaden via www.awti.nl

Auteursrecht

Alle auteursrechten voorbehouden. Mits de bronvermelding correct is, mogen deze uitgave of onderdelen van deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de AWTI. Een correcte bronvermelding bevat in ieder geval een duidelijke vermelding van organisatienaam en naam en jaartal van de uitgave.

Inhoud

Samenvatting **5**

1 Aanleiding: Impactverhogende positionering van practoraten in het mbo **11**
1.1 Het mbo heeft een rol bij de ondersteuning van maatschappelijke transformaties 11
1.2 Practoraten geven invulling aan de rol van het mbo bij onderzoek en innovatie 12
1.3 Adviesvraag over practoraten 14

2 Advies samengevat: Verstevig de positie van practoraten als aanjagers van innovatie en onderwijsvernieuwing **17**

3 Argument 1: Meer ruimte voor practoraten versnelt valorisatie en innovatie **19**

4 Argument 2: Een stevigere positie haalt systeem- en cultuurgrenzen weg **23**

5 Argument 3: Practoraten versterken samen met lectoraten het regionale innovatienetwerk **29**

6 Argument 4: Practoraten verbeteren in het mbo onderwijskwaliteit, -vernieuwing en imago **33**

7 Aanbevelingen voor een steviger positie van practoraten **41**

Bijlage 1 Adviesaanvraag minister OCW **49**

Bijlage 2 Aantal, spreiding en achtergrond practoraten **50**

Bijlage 3 Coreferenten **52**

Bijlage 4 Overzicht gesprekspartners **53**

Bijlage 5 Overzicht deelnemers bijeenkomsten met practoren **55**

Bijlage 6 Overzicht deelnemers validatiebijeenkomst **57**

Bijlage 7 Organisaties, programma's en instrumenten voor onderzoek en innovatie door/met practoraten en mbo **58**

Bijlage 8 Geraadpleegde bronnen **60**

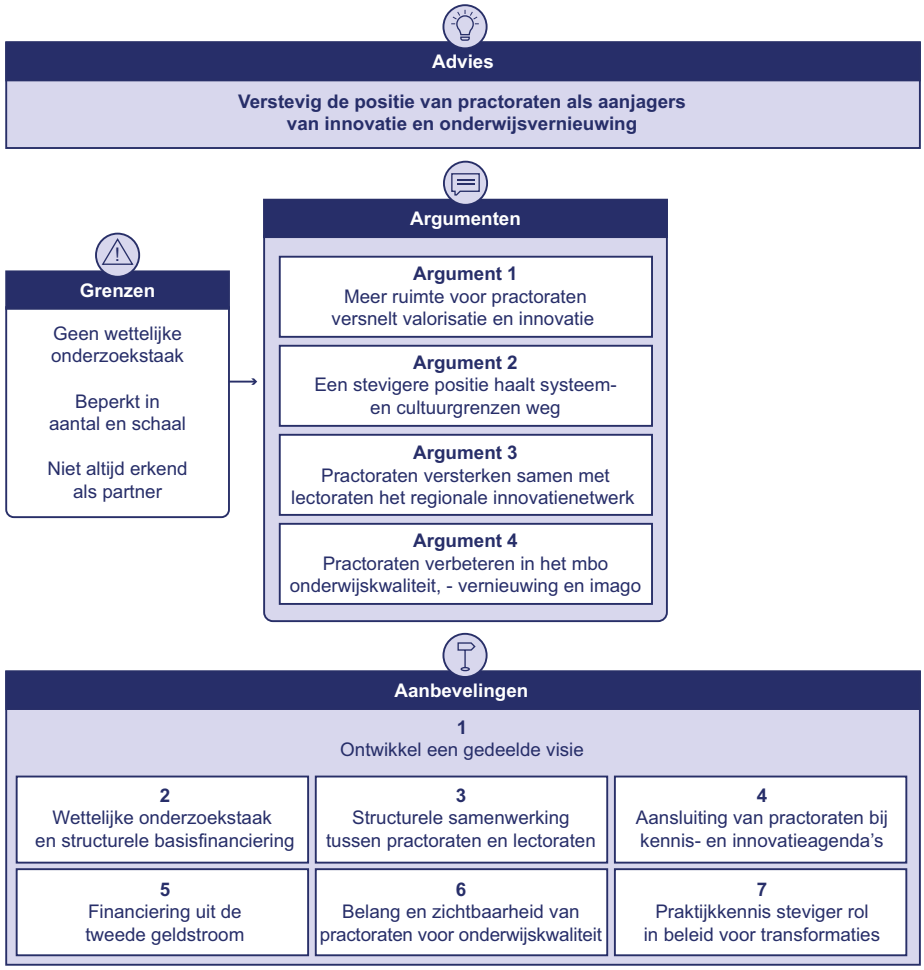
Advies
Verstevig de positie van practoraten als aanjagers van innovatie en onderwijsvernieuwing
Argumenten
Argument 1
Meer ruimte voor practoraten versnelt valorisatie en innovatie
Argument 2
Een stevigere positie haalt systeem- en cultuurgrenzen weg
Argument 3
Practoraten versterken samen met lectoraten het regionale innovatienetwerk
Argument 4
Practoraten verbeteren in het mbo onderwijskwaliteit, - vernieuwing en imago
Grenzen
Geen wettelijke onderzoekstaak
Beperkt in aantal en schaal
Niet altijd erkend als partner
Aanbevelingen
1
Ontwikkel een gedeelde visie
2
Wettelijke onderzoekstaak en structurele basisfinanciering
3
Structurele samenwerking tussen practoraten en lectoraten
4
Aansluiting van practoraten bij kennis- en innovatieagenda's
5
Financiering uit de tweede geldstroom
6
Belang en zichtbaarheid van practoraten voor onderwijskwaliteit
7
Praktijkkennis steviger rol in beleid voor transformaties

Samenvatting

Aanleiding: Impactverhogende positionering van practoraten in het mbo

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) leidt de helft van de Nederlandse beroepsbevolking op. Beroepsonderwijs is voor veel studenten een belangrijke weg naar een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Om de samenleving te laten draaien, bestaat er altijd behoefte aan praktisch opgeleiden als verpleegkundigen, installateurs, beveiligers, koks en netwerkbeheerders. Vanuit zijn onderwijstaak staat het mbo met beide benen in de praktijk. Studenten lopen bijvoorbeeld stage bij lokale bedrijven en instellingen. Zij plaatsen met collega's bijvoorbeeld de warmtepompen, zonnepanelen en laadpalen. Zij gebruiken zorginnovaties aan bed. Zij assembleren prefab-onderdelen uit een gecontroleerde fabrieksomgeving op de bouwplaats. Vakmensen doen daarbij kennis en ervaring op met het bedenken, het gebruik en de werking van innovaties op de werkvloer en doen vanuit deze praktijk ook suggesties voor innovaties.

Het mbo heeft steeds vaker een rol bij onderzoek en positioneert zich stapsgewijs op het vlak van onderzoek en innovatie, bijvoorbeeld met de oprichting van practoraten. Practoraten zijn expertiseplatforms binnen een mbo-instelling waar praktijkonderzoek in het mbo wordt uitgevoerd, meestal geleid door een practor. Het doel van practoraten is om een bijdrage te leveren aan de opleiding tot innovatief en wendbaar vakmanschap en het oplossen van praktijkvraagstukken waar lokale partners tegenaan lopen. Onderwijsgerichte practoraten doen onderzoek gericht op onderwijs. Vakgerichte practoraten doen onderzoek gericht op specifieke branches en op maatschappelijke uitdagingen. Voor beide typen practoraten geldt dat zij onderzoek verrichten en innoveren en dat er altijd een koppeling met onderwijs bestaat.

De werkagenda mbo 2023-2027 heeft voor de financiering en ondersteuning van practoraten jaarlijks €25 miljoen beschikbaar gesteld. Deze agenda is door de minister van OCW een jaar verlengd en loopt in 2028 af. Binnen en buiten de mbo-sector leeft de vraag hoe doorgepakt kan worden met practoraten. Dit advies komt tegemoet aan deze vraag. In dit advies buigt de AWTI zich over de adviesvraag:

Wat is ervoor nodig om de meerwaarde van de practoraten ten volle te benutten?

Advies: Verstevig de positie van practoraten als aanjagers van innovatie en onderwijsvernieuwing

De AWTI pleit voor een steviger positie van de practoraten in het onderzoeks- en innovatiesysteem. Practoraten verbinden onderzoek, onderwijs en het werkveld steeds meer, maar ze zijn klein in aantal en in omvang en moeten deze positie nog te veel

bevechten. Daarbij lopen ze aan tegen grenzen in het onderzoeksysteem en tegen culturele overtuigingen over de waarde van onderzoek in het mbo. De AWTI constateert dat er sprake is van een kantelpunt bij practoraten: de tijd van pionieren is voorbij.

De AWTI observeert factoren die de benutting van practoraten in de weg staan en adviseert om die barrières te doorbreken. De raad constateert dat practoraten van grote waarde zijn, omdat ze waardevolle verbindingen in de regio kunnen leggen die leiden tot snellere adaptatie van innovaties in de beroepspraktijk en tot een steviger innovatienetwerk. Practoraten vormen een waardevolle aanvulling op de 'onderzoekwaaier' waarmee Nederland het hele spectrum van fundamenteel, toegepast, praktijkgericht en praktijkonderzoek afdekt. Daarnaast fungeren de practoraten als katalysator voor praktijkinnovatie in het onderwijs. Ze kunnen de onderwijskwaliteit en -vernieuwing verhogen, en dragen daarmee – indirect en als bijvangst – ook bij aan een beter imago van het mbo. Dat kan uiteindelijk leiden tot het aantrekken van meer studenten en dus tot minder tekorten op de arbeidsmarkt.

De rol van practoraten wordt nog niet ten volle benut. Dat heeft grotendeels te maken met het ontbreken van een wettelijke onderzoekstaak voor het mbo. Daardoor hebben de practoraten minder goed toegang tot faciliteiten, kennis en ondersteunende diensten in de instellingen, of tot financieringsmogelijkheden uit de tweede geldstroom. Ook menen vertegenwoordigers van de sector dat er nog onvoldoende erkenning is voor onderzoek in het mbo en het mbo als onderzoekspartner.

Aanbeveling 1: Ontwikkel een gedeelde visie op de positie en rol van het mbo en practoraten op het vlak van innovatie, onderzoek en valorisatie

De AWTI constateert dat de doelstelling om op elke mbo-instelling een practoraat op te richten zo goed als gehaald is, maar dat zij onvoldoende ingebed is in een gedeelde en richtinggevende visie: Wat willen de minister, de MBO Raad en de individuele mbo-instellingen bereiken met de ondersteuning van practoraten, welke randvoorwaarden zijn daarbij van belang (bijvoorbeeld op het vlak van professionaliteit en kwaliteit van practoraten) en welke knelpunten worden daarmee opgelost?

Met het oog op toekomstige besluitvorming over de rol van het mbo, praktijkonderzoek en -innovatie en practoraten kunnen doelstellingen toegevoegd en geactualiseerd worden op basis van de visie zoals hierboven voorgesteld. Daarin kan de minister de rol van practoraten erkennen en waarderen en aangeven dat practoraten noodzakelijk zijn om beroepsonderwijs beter af te stemmen op de behoefte van het werkveld van bedrijven en maatschappelijke organisaties. De visie biedt aangrijpingspunten voor het formuleren van landelijke beleidsdoelstellingen en daaraan gekoppeld monitoring, evaluatie en (bij) sturing.

Deze visie kan vervolgens mbo-instellingen helpen een eigen onderzoeks- en innovatiebeleid te ontwikkelen en de organisatie daarop aan te passen zodat practoraten beter ingebed worden.

Aanbeveling 2: Zorg voor een wettelijke onderzoekstaak en structurele basisfinanciering

Volgens de AWTI is het feit dat het mbo geen wettelijke taak heeft op het vlak van onderzoek een belangrijke belemmering voor het mbo en practoraten om vanuit een gelijkwaardige positie een bijdrage te leveren in (regionale) innovatie-ecosystemen en aan onderzoek en innovatie. Het mbo en practoraten moeten die rol nu, ook financieel, vaak gegund krijgen of via tijdelijke ondersteunende maatregelen invullen. Een wettelijke onderzoekstaak vermindert deze problemen en mogelijk de problematiek rond staatssteun.

De minister van OCW reserveert vanaf 2029 structureel €17 miljoen om de opgebouwde basis van practoraten en onderzoek in het mbo voort te zetten en uit te bouwen. De AWTI beschouwt deze bijdrage als een ondergrens. De AWTI vindt het belangrijk dat deze middelen ingezet worden als basisfinanciering (en niet als programma- of projectfinanciering). Dat biedt lange termijnzekerheid voor de verdere voortzetting en uitbouw van practoraten.

De AWTI verwacht dat een toevoeging van een wettelijke onderzoekstaak bijdraagt aan de verdere emancipatie van het mbo. Het zal ertoe leiden dat mbo-instellingen meer dan nu een beleid voor onderzoek, valorisatie en innovatie gaan ontwikkelen en hun organisatie daarop waar nodig aanpassen. Daarmee krijgen practoren en docent-onderzoekers een stevigere basis om hun werk te doen; ook richting het externe werkveld van bedrijven en maatschappelijke organisaties. Dit zal de continuïteit van practoraten verbeteren. Een toevoeging komt tegemoet aan de brede wens onderzoek in het mbo wettelijk te verankeren en aan de overwegend positieve ervaringen met practoraten. De toevoeging van deze taak past bij de kanteling van een pioniersfase naar een professionaliseringfase van de practoraten.

Aanbeveling 3: Stimuleer structurele samenwerking tussen practoraten en lectoraten

Het is volgens de AWTI van belang dat practoraten onderling samenwerken, bijvoorbeeld in practoratenplatforms en dat practoraten structureel samenwerken met lectoraten (maak dit ook onderdeel van de bovengenoemde visie). Deze samenwerkingen bieden kansen om onderzoek in het mbo in een bepaald domein te bundelen, af te stemmen en om resultaten op te schalen. Samenwerking tussen practoraten en lectoraten is een

kans om de binding op basis van vraagsturing met het regionaal werkveld te versterken. De samenwerking is hierbij een middel, niet een doel op zich. Een practoraat kan goede redenen hebben om niet samen te werken met een lectoraat, bijvoorbeeld omdat er geen geschikt lectoraat in de regio is.

Aanbeveling 4: Stimuleer aansluiting van practoraten bij regionale kennis- en innovatieagenda's

De AWTI constateert dat de schaal van practoraten (aantal, personeel, financieel) vaak te klein is om veel maatschappelijke en economische impact te maken. Aansluiting bij de innovatie- en valorisatiebehoefte van het regionaal mkb en maatschappelijke instellingen en bij kennis- en innovatieagenda's (van landelijk tot regionaal en sectoraal) is volgens de AWTI een geschikte route om impact toch te vergroten. Het mkb en maatschappelijke instellingen zoeken een oplossing voor een concrete uitdaging. Aansluiting bij kennis- en innovatieagenda's borgt dat de onderwerpkeuze van practoraten(platforms) in lijn is met onderzoek en innovatie elders. Practoraten zijn hier niet alleen volgend. Aansluiting betekent dat practoraten mee invulling geven aan deze kennis- en innovatieagenda's en het mkb helpen bij het articuleren van hun vraag richting die agenda's.

Aanbeveling 5: Maak, naast basisfinanciering, financiering uit de tweede geldstroom mogelijk

In de afgelopen jaren zijn er specifieke instrumenten beschikbaar gesteld voor onderzoek en innovatie door practoraten. Deze regelingen worden ontwikkeld door ministeries (OCW, LVVN) en uitgevoerd en beheerd door NKO, SIA en ZonMw. Deze regelingen hebben bijgedragen aan de positionering en opschaling van practoraten en aan onderzoek en innovatie door practoraten (en dat in samenwerking met kennisinstellingen, bedrijven, onderwijs en maatschappelijke organisaties). De AWTI vindt dat een structurele basisfinanciering voor onderzoek en innovatie door het mbo (zie aanbeveling 2) gepaard moet gaan met tweede geldstroominstrumenten die een impuls geven aan de richting, kwaliteit en impact van en samenwerking bij praktijkonderzoek en -innovatie. Hierbij kan voortgebouwd worden op de ervaringen met lopende/afgeronde regelingen. De focus kan liggen op regelingen voor vakgerichte practoraten of onderwijsgerichte en instelling-overkoepelende practoraten. De financiële omvang hiervan moet passend zijn bij de ambities van de betreffende subsidieverstrekker.

Aanbeveling 6: Steun het belang van practoraten voor onderwijskwaliteit en maak het zichtbaarder

Mbo-instellingen richten zich eerst en vooral op onderwijs. Op dat vlak kent het mbo grote uitdagingen, bijvoorbeeld ten aanzien van instroom, onderwijskwaliteit, studentenwelzijn en personeelstekorten.

Uit de gesprekken met practoren blijkt dat de functie van practor soms als ‘eenzaam’ wordt ervaren en dat practoren en docent-onderzoekers intern hun positie moeten claimen. Daarbij valt nog een onderscheid te maken tussen onderwijsgerichte en vakgerichte practoraten. De onderwijsgerichte practoraten staan binnen mbo-instellingen gemiddeld genomen beter op het netvlies van bestuurders en docenten vanwege een directere link met de kerntaak van mbo-instellingen: onderwijs. Overigens wisselen deze observaties per practoraat.

De AWTI is voldoende voorbeelden tegengekomen hoe practoraten, ook vakgerichte practoraten, een bijdrage kunnen leveren aan onderwijskwaliteit en vernieuwing. Het potentieel hiervan wordt echter niet altijd verzilverd door de factoren die al eerder werden beschreven (zoals bestuurlijke aandacht, werkdruk).

Aanbeveling 7: Geef praktijkkennis een steviger rol in beleid voor maatschappelijke transformaties

De overheid onderbouwt beleid onder meer met wetenschappelijke kennis. In recentere jaren is de aandacht voor de uitvoerbaarheid van beleid sterk toegenomen. Wetenschappelijk onderbouwd dan wel *evidence-informed* beleid is geen garantie voor een effectieve uitvoering. Onder meer een uitvoeringsanalyse helpt te controleren of nieuw beleid of wetgeving in de praktijk haalbaar, betaalbaar en handhaafbaar is. De ambitie om beleid en wetgeving te voeden met meer en betere ervaring met en kennis over de praktijk is een valide reden om bijvoorbeeld practoren structureel te betrekken in de beleidscyclus.

1

Aanleiding: Impactverhogende positionering van practoraten in het mbo

1.1 Het mbo heeft een rol bij de ondersteuning van maatschappelijke transformaties

Nederland staat voor grote maatschappelijke transformaties. Dit zijn langdurige, fundamentele veranderingsprocessen waarin de structuur, cultuur en werking van de samenleving wezenlijk veranderen. Zo maakt Nederland in de energietransitie de overstap van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare en duurzame energiebronnen om klimaatverandering tegen te gaan en om minder afhankelijk te zijn van geopolitieke grillen. De landbouw- en voedseltransitie richt zich op de stap naar een duurzamere landbouw en een circulair voedselsysteem, met aandacht voor biodiversiteit en stikstofreductie.[1] Deze systeemveranderingen vragen onder andere om een bijdrage van verschillende typen onderzoek en om een divers geschoolde beroepsbevolking.

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) leidt de helft van de Nederlandse beroepsbevolking op. Beroepsonderwijs is voor veel studenten een belangrijke weg naar een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Om de samenleving te laten draaien, ook los van systeemveranderingen, bestaat er altijd behoefte aan praktisch opgeleiden als verpleegkundigen, installateurs, beveiligers, koks en netwerkbeheerders. Vanuit zijn onderwijstaak staat het mbo met beide benen in de praktijk. Studenten lopen bijvoorbeeld stage bij lokale bedrijven en instellingen. Zij plaatsen met collega's bijvoorbeeld de warmtepompen, zonnepanelen en laadpalen. Zij gebruiken zorginnovaties aan bed. Zij assembleren prefab-onderdelen uit een gecontroleerde fabrieksomgeving op de bouwplaats. Vakmensen doen daarbij kennis en ervaring op met het bedenken, het gebruik en de werking van innovaties op de werkvloer en doen vanuit deze praktijk ook suggesties voor innovaties. Samenwerking tussen uiteenlopende partijen in een interactief proces leidt tot vernieuwing. Het mbo heeft daarin steeds vaker een rol.

Het mbo positioneert zich stapsgewijs beter op het vlak van onderzoek en innovatie. De MBO Raad, de brancheorganisatie van scholen in het middelbaar beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie, is in 2024 toegetreden tot de Kenniscoalitie[2] en tot het Kennis- en Innovatieconvenant 2024-2027 (KIC).[3] De Kenniscoalitie is een

1. Zie voor een beschrijving en/of analyse van de verschillende maatschappelijke transities bijvoorbeeld: AWTI (2025a), Wetenschappelijke Klimaatraad (2025), Planbureau voor de Leefomgeving (2025) en Wennink (2025).
2. MBO Raad (2024).
3. https://www.rijksoverheid.nl/documenten/2023/11/03/kennis-en-innovatieconvenant-2024-2027

samenwerkingsverband van kennisinstellingen en het bedrijfsleven dat streeft naar gunstige omstandigheden voor onderzoek en innovatie. Het KIC is een akkoord van overheden, het bedrijfsleven en kennisinstellingen. Ze leggen hierin gezamenlijke investeringen en afspraken vast om via wetenschappelijk onderzoek en innovatie maatschappelijke en economische uitdagingen in Nederland aan te pakken. Een andere ontwikkeling die vormgeeft aan onderzoek en innovatie in het mbo betreft de opkomst van practoraten.

1.2 Practoraten geven invulling aan de rol van het mbo bij onderzoek en innovatie

Practoraten dragen bij aan verspreiding van innovatie en kennis

Een van de initiatieven om de rol van het mbo te verstevigen was de oprichting van practoraten. Practoraten zijn expertiseplatforms binnen een mbo-instelling waar praktijkonderzoek[4] in het mbo wordt uitgevoerd, meestal geleid door een practor.[5] Het doel van practoraten is om een bijdrage te leveren aan de opleiding tot innovatief en wendbaar vakmanschap en het oplossen van praktijkvraagstukken waar lokale partners tegenaan lopen. De meeste practoraten bestaan uit een 'kenniskring' met een practor, enkele docent-onderzoekers en soms aanvullende ondersteuning. Ook docenten, studenten en regionale partners zijn betrokken bij practoraten.[6] Practoraten zijn internationaal ook een uniek verschijnsel (zie volgend kader).

Practoraten zijn internationaal een uniek verschijnsel

In Nederland bestaan practoraten nu ruim tien jaar. Onderzoek naar de rol en impact van practoraten is schaars. Bronnen over practoraten zijn vooral afkomstig uit de mbo-sector zelf. Monitoring en evaluatie van onderzoek in het mbo en van practoraten staan in de kinderschoenen. Op basis van een korte verkenning in het buitenland constateert de AWTI dat practoraten internationaal een uniek fenomeen zijn. In het buitenland wordt de ontwikkeling van practoraten in Nederland gevolgd, onder meer in Zuid-Afrika.[7]

Onderzoek in en met het beroepsonderwijs komt internationaal in verschillende vormen voor. Het beroepsonderwijs in Duitsland[8] en Oostenrijk[9] hanteert

4. In dit advies reserveert de AWTI de term praktijkonderzoek voor onderzoek in het mbo. Ondanks dat de term praktijkonderzoek ook in andere contexten wordt gebruikt.
5. Zie ook: https://practoraten.nl/wat-is-een-practoraat/
6. Zie ook: Van der Meer et al. (2023a).
7. https://practoraten.nl/nieuws/ook-in-het-buitenland-wordt-met-interesse-gekeken-naar-het-practoraten-model/
8. https://www.bibb.de/de/137895.php
9. https://www.bmb.gv.at/Themen/schule/schulsystem/sa/bs.html

bijvoorbeeld een duaal systeem waar scholen en bedrijven samenwerken bij het direct implementeren van innovaties op de werkvloer. Frankrijk kent *Campus des Métiers et des Qualifications (CMQ).*[10] Dat zijn lokale en regionale netwerken waarin onderwijsinstellingen (inclusief het beroepsonderwijs) met bedrijven en onderzoeksinstellingen samenwerken op het vlak van onderwijs en onderzoek in specifieke economische sectoren.

Onderwijsgerichte practoraten doen onderzoek gericht op onderwijs. Vakgerichte practoraten doen onderzoek gericht op specifieke branches en op maatschappelijke uitdagingen. Voor beide typen practoraten geldt dat zij onderzoek verrichten en innoveren en dat er altijd een koppeling met onderwijs bestaat. Practoraten beogen daarom ook bij te dragen aan de verbetering van onderwijskwaliteit (wat vergelijkbaar is met lectoraten aan hogescholen). Argument 4 in dit advies staat stil bij deze bijdrage aan het onderwijs (zie hoofdstuk 6).

Practoraten hebben een diverse achtergrond en zijn verspreid over het hele land

Inmiddels zijn er met de praktische ondersteuning van Stichting Practoraten.nl[11] 161 practoraten geregistreerd: in oprichting, lopend of afgerond.[12] In het kader van de effectiviteit van de werkagenda mbo 2023-2027 is onderzoek gedaan naar de spreiding van practoraten. Volgens dit onderzoek beschikt bijna iedere mbo-instelling over een practoraat. De spreiding van de ruim honderd lopende practoraten over de instellingen varieert. Sommige practoraten zijn aan meerdere mbo-instellingen verbonden. Ook zijn er meer practoraten bij regionale opleidingscentra (ROC's) ten opzichte van kleinere beroepscolleges. In de regio Noord hebben instellingen gemiddeld de meeste practoraten ten opzichte van de andere regio's. Dit geldt ook voor de grote steden (G4) in vergelijking met de 40 grootste gemeenten. De meeste practoraten bestaan gemiddeld vier jaar. In 2025 is 70% van de lopende practoraten vakgericht en 30% onderwijsgericht. In Bijlage 2 staan meer gegevens over de spreiding en kenmerken van practoraten.

De werkagenda mbo 2023-2027 met een jaar verlengd

In de werkagenda mbo 2023-2027 hebben de samenwerkingspartners uit de mbo-sector afgesproken dat het mbo op het gebied van onderzoek en innovatie een volwaardige en gelijkwaardige partner in het onderzoeks- en kennisnetwerk moet worden.[13] De werkagenda mbo 2023-2027 heeft hiervoor jaarlijks €25 miljoen beschikbaar gesteld voor

10. https://www.education.gouv.fr/les-campus-des-metiers-et-des-qualifications-5075
11. Stichting Practoraten.nl heeft als doel om de oprichting en inrichting van practoraten in het mbo te stimuleren en te ondersteunen.
12. Op 11 september 2026 waren er 161 practoraten geregistreerd waarvan 102 lopende practoraten en 30 in oprichting. Zie: https://practoraten.nl/practoratenoverzicht/
13. Ministerie van OCW et al. (2023).

de financiering en ondersteuning van practoraten.[14] Deze agenda is door de minister van OCW een jaar verlengd en loopt in 2028 af.[15] Het kabinet heeft inmiddels aangekondigd vanaf 2029 structureel €17 miljoen beschikbaar te stellen om de opgebouwde basis van practoraten en onderzoek in het mbo voort te zetten en uit te bouwen.[16] Binnen en buiten de mbo-sector leeft de vraag hoe doorgepakt kan worden met practoraten. Dit advies komt tegemoet aan deze vraag.

1.3 Adviesvraag over practoraten

Adviesvraag

De AWTI heeft een advies over de bijdrage en toekomst van practoraten in zijn werkprogramma 2026 opgenomen. De AWTI baseert de onderstaande adviesvraag op een verzoek van de minister van OCW[17]:

Wat is ervoor nodig om de meerwaarde van de practoraten ten volle te benutten?

De AWTI kijkt in dit gevraagd advies naar de huidige en potentiële meerwaarde van practoraten voor:

- het mbo-onderwijs;
- publiek-private samenwerkingen tussen mbo-instellingen, andere kennispartners en het werkveld waar het mbo voor opleidt, vooral in de regio;
- en voor de aanpak van maatschappelijke uitdagingen en voor een weerbare economie.[18]

Op verzoek van de minister adviseert de AWTI ook over de acties die de sector zelf kan nemen. De AWTI kijkt bij deze aanbevelingen naar het mbo en practoraten in relatie tot hogescholen en universiteiten en naar de rol van practoraten in (regionale) innovatie-ecosystemen.

14. Ministerie van OCW et al. (2023). Daarnaast hebben het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en onderzoeksfinanciers zoals de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), Regieorgaan SIA, ZorgOnderzoek Nederland / Medische Wetenschappen (ZonMw) en Nationaal Kennisinstituut Onderwijs (NKO) verschillende instrumenten ontwikkeld en/of uitgevoerd om practoraten te ondersteunen. Voorbeelden zijn het Comeniusprogramma, KIEM-groen pilotregeling practoraten en RIF mbo (zie Bijlage 7).
15. Zie Ministerie van OCW (2026).
16. Minister OCW, Stabiele financiering voor goed en toegankelijk mbo, Kamerbrief (7 juli 2026).
17. De brief van de minister van OCW staat in Bijlage 1.
18. Waaronder een robuuste economie met passend verdienvermogen.

Aanpak

In de voorfase van het adviestraject sprak de AWTI met Stichting Practoraten.nl, MBO Raad en OCW (Directie MBO). Stichting Practoraten.nl gaf in de voorbereidingsfase een presentatie aan de raad over het mbo en practoraten.

In een uitgebreide gespreksronde met meer dan vijftig betrokkenen binnen en buiten het mbo (in de periode februari – juni 2026) zijn beelden bij en opvattingen over practoraten verzameld. In Bijlage 4 staat een overzicht van de gesprekspartners. De AWTI bracht ter voorbereiding op deze gesprekken eerst een werkbezoek aan de practoraten van Albeda in Rotterdam.

Een advies over practoraten vraagt ook een gesprek met practoren. Er zijn daarom groeps- en individuele gesprekken met practoren gevoerd. In Bijlage 5 staat een overzicht van de 17 gesproken practoren.

Ook heeft de AWTI een groot aantal geschreven bronnen over het mbo, practoraten en praktijkonderzoek verzameld en bestudeerd (zie Bijlage 8).

De rol en bijdrage van practoraten illustreert de AWTI in dit advies met korte voorbeelden over het werk en de impact van practoraten.

In de aanloop naar de afronding van een conceptadvies is er ter toetsing op 17 juni 2026 een validatiesessie gehouden met enkele vertegenwoordigers uit het mbo en de ministeries van OCW en EZK (zie Bijlage 6). Daarnaast reflecteerden vier coreferenten (zie Bijlage 3) op het conceptadvies waarna de raad het advies heeft aangescherpt.

De AWTI beschouwt het mbo en practoraten in dit advies nadrukkelijk vanuit het perspectief van wetenschap, technologie en innovatie. De AWTI doet in dit advies uitspraken over de inrichting, impact en toekomst van practoraten. Dit advies is geen formele evaluatie van (het beleid ten aanzien van) practoraten.

Projectgroep

Dit advies is voorbereid door een projectgroep bestaande uit de raadsleden Peter Werkhoven (voorzitter van de projectgroep), Gerben Edelijn en André Postema en raadsadviseurs Frank Bongers en Jeffrey de Hoogen.

2

Advies samengevat: Verstevig de positie van practoraten als aanjagers van innovatie en onderwijsvernieuwing

De AWTI pleit voor een steviger positie van de practoraten in het onderzoeks- en innovatiesysteem. Practoraten verbinden onderzoek, onderwijs en het werkveld steeds meer, maar ze zijn klein in aantal en in omvang en moeten deze positie nog te veel bevechten. Daarbij lopen ze aan tegen grenzen in het onderzoeksysteem en tegen culturele overtuigingen over de waarde van onderzoek in het mbo. De AWTI constateert dat er sprake is van een kantelpunt: de tijd van pionieren is voorbij. De overheid en de sector moeten nu cruciale keuzes maken in hoe ze verder willen met onderzoek in het mbo in het algemeen en met de practoraten in het bijzonder.

Meer ruimte voor practoraten versnelt onderzoek en innovatie; ze vullen de onderzoekwaaier aan

De AWTI observeert factoren die de benutting van practoraten in de weg staan en adviseert om die barrières te doorbreken. De raad constateert dat practoraten van grote waarde zijn, omdat ze waardevolle verbindingen in de regio kunnen leggen die leiden tot snellere adaptatie van innovaties in de beroepspraktijk en tot een steviger innovatienetwerk. Een voorbeeld hiervan is het practoraat Smart Industries dat mbo-studenten en werknemers in de regio voorbereidt op de arbeidsmarkt van de toekomst en zich specifiek richt op het mbo-onderwijs binnen de techniek en de ICT. Practoraten fungeren als katalysator voor maatschappelijke transformaties. Ze vormen een waardevolle aanvulling op de ‘onderzoekwaaier’ waarmee Nederland het hele spectrum van fundamenteel, toegepast, praktijkgericht en praktijkonderzoek afdekt. Daarnaast fungeren de practoraten als katalysator voor praktijkinnovatie in het onderwijs. Ze kunnen de onderwijskwaliteit en -vernieuwing verhogen, en dragen daarmee – indirect en als bijvangst – ook bij aan een beter imago van het mbo. Dat kan uiteindelijk leiden tot het aantrekken van meer studenten en dus tot minder tekorten op de arbeidsmarkt.

Grenzen in het systeem belemmeren de practoraten

De rol van practoraten wordt nog niet ten volle benut. Dat heeft grotendeels te maken met het ontbreken van een wettelijke onderzoekstaak voor het mbo. Daardoor hebben de practoraten minder goed toegang tot faciliteiten, kennis en ondersteunende diensten in de instellingen, of tot financieringsmogelijkheden uit de tweede geldstroom. Ook menen vertegenwoordigers van de sector dat er nog onvoldoende erkenning is voor onderzoek in het mbo en het mbo als onderzoekspartner.

Zeven aanbevelingen voor een steviger positie

Om de positie van practoraten te verstevigen, doet de AWTI de volgende aanbevelingen:

1. Ontwikkel een gedeelde visie op de positie en rol van het mbo en practoraten op het vlak van innovatie, onderzoek en valorisatie.
2. Zorg voor een wettelijke onderzoekstaak en structurele basisfinanciering.
3. Stimuleer structurele samenwerking tussen practoraten en lectoraten.
4. Stimuleer aansluiting van practoraten bij regionale kennis- en innovatieagenda's.
5. Maak, naast basisfinanciering, financiering uit de tweede geldstroom mogelijk.
6. Steun het belang van practoraten voor onderwijskwaliteit en maak het zichtbaarder.
7. Geef praktijkkennis een steviger rol in beleid voor maatschappelijke transformaties.

Hoofdstukken 3 t/m 6 dragen argumenten aan die dit hoofdadvies onderbouwen. Hoofdstuk 7 laat zien hoe het in praktijk kan worden gebracht met de zeven aanbevelingen.

3

Argument 1: Meer ruimte voor practoraten versnelt valorisatie en innovatie

Practoraten dragen bij aan een innovatie-ecosysteem door hun focus op onderzoek in, met en voor de beroepspraktijk. Ook brengen zij vanuit deze praktijk ideeën in voor (nieuwe) kennisvragen en dragen zij bij aan de vernieuwing van het mbo-onderwijs en het stimuleren van het onderzoekend vermogen van studenten, docenten en het werkveld. In het volgende kader staan hiervan enkele voorbeelden. Dit praktijkonderzoek in het mbo kan ook als een katalysator voor maatschappelijke transformaties fungeren. Practoraten zijn nauw betrokken bij het bedenken, aanjagen en toepassen van concrete, werkende oplossingen op de werkvloer. Samen met mbo-studenten en -professionals kunnen practoraten oplossingen bedenken en nagaan of deze werken. Dit door ervaring op te doen op de werkvloer of bijvoorbeeld via kleinschalige experimenten in zogenaamde 'living labs' of proeftuinen. Deze werkzaamheden dragen bij aan grootschaligere systeemveranderingen. Complexe maatschappelijke vernieuwingen laten zich vooraf niet in detail uittekenen. Zij zijn dynamisch en onvoorspelbaar en vragen eerder om een flexibele aanpak in plaats van een blauwdruk.

Voorbeelden van practoraten die onderzoek doen in de praktijk

Het practoraat **Instrumentation for space** aan de Leidse Instrumentmakers School is opgericht in de samenwerking tussen de school en Space Research Organisation of the Netherlands (SRON). Dit practoraat is gericht op kennisuitwisseling en actualiseren van het onderwijs, bijvoorbeeld ten aanzien van cryogene technieken.[19]

Het practoraat **Dierenwelzijn en -gezondheid** aan Aeres MBO Barneveld doet inhoudelijk kennis op over dierenwelzijn en -gezondheid door (praktijk)onderzoek uit te voeren op de gehuisveste dieren bij Aeres en in het bedrijfsleven. Dat onderzoek wordt door studenten, docenten, docent-onderzoekers en betrokkenen vormgegeven en uitgevoerd. Het practoraat wil de gehele dierensector bedienen door praktijkonderzoek uit te voeren, gericht op het meten en vervolgens verbeteren van het welzijn van alle gehouden dieren. De opgedane kennis wordt rechtstreeks in het onderwijs verweven, waardoor toekomstige diermedewerkers in staat zijn om kritisch en bewust te handelen.[20]

19. https://practoraten.nl/practoraten/instrumentation-for-space/
20. https://www.aeresmbo.nl/voor-bedrijven/onderzoek/practoraat-dierwelzijn-gezondheid

Het practoraat **Zorg en Technologie** aan ROC van Twente ondersteunt het testen van een nieuwe zorg-app door zorgprofessionals op de werkvloer. De resultaten daarvan worden gebruikt om het ontwerp van deze technologie te verbeteren.[21]

Praktijkonderzoek biedt een flexibele aanpak waarin continue feedback en tussentijdse bijsturing mogelijk zijn. In praktijkonderzoek werken betrokkenen (bedrijven, onderzoekers, studenten) vanaf het begin gelijkwaardig samen aan innovaties, waardoor uiteindelijke oplossingen beter aansluiten bij de behoeften van de doelgroep.

Onderzoek in het mbo heeft een positie naast onderzoek in hogescholen en universiteiten

Ondanks de afwezigheid van een wettelijke taak voor onderzoek verricht het mbo zelfstandig en in samenwerking met andere partijen als universiteiten en hogescholen steeds vaker onderzoek en draagt het ook bij aan innovatie en valorisatie.[22] Het mbo, de hogescholen en universiteiten vormen samen een onderzoekwaaier: zie de volgende figuur. Deze term is een metafoor die verwijst naar de diversiteit en het spectrum van onderzoek, innovatie en valorisatie. Het staat voor de verbinding en het complementaire karakter van verschillende vormen van fundamenteel, toegepast en praktijk(gericht) onderzoek dat aan universiteiten, hogescholen en het mbo plaatsvindt en dat uiteindelijk moet bijdragen aan innovaties.[23]

21. https://practoraten.nl/practoraten/zorg-en-technologie-2/
22. Valorisatie wordt in dit advies opgevat als het proces van waardecreatie uit kennis, door kennis geschikt en/of beschikbaar te maken voor economische en/of maatschappelijke benutting en te vertalen in producten, diensten, processen en nieuwe bedrijvigheid. Zie o.a. https://www.rathenau.nl/nl/kennis-en-innovatie-voor-transities/definities-en-beleid
23. MBO Raad (2025).

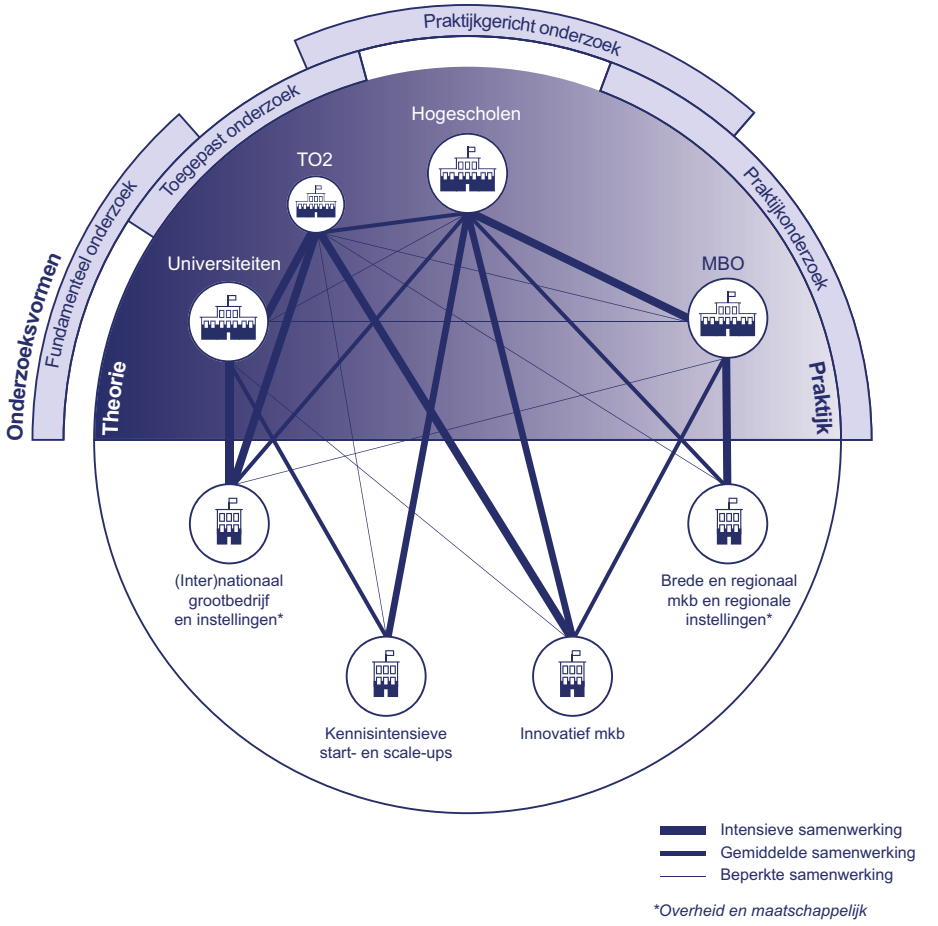

Figuur 1: Onderzoekswaaier wo-hbo-mbo (bewerking door de AWTI).

De term onderzoekwaaier bouwt voort op de visie van voormalig minister van OCW Robbert Dijkgraaf om het vervolgonderwijs (mbo, hbo, wo) gelijkwaardig naast elkaar te zetten. In plaats van een hiërarchische ladder van praktisch naar theoretisch opgeleid, kunnen de verschillende onderwijsvormen worden gezien als een waaier met eigen kwaliteiten en betere verbindingen.[24] Dijkgraaf heeft deze metafoor doorgetrokken naar onderzoek en innovatie.[25] Sindsdien is de term onderzoekswaaier steeds meer ingeburgerd geraakt binnen en buiten het mbo.

24. Ministerie van OCW (2024).
25. Science Guide (2023).

De hier beschreven metafoor dekt niet alle onderzoeksorganisaties af. Meer organisaties verrichten onderzoek, bijvoorbeeld Rijkskennisinstellingen (RKI's), maatschappelijke instellingen en bedrijven. De toegepast onderzoek organisaties (TO2) staan wel in de figuur, omdat zij toegepast onderzoek verrichten.

Onderzoek in het mbo is vooral gericht op innoveren in de praktijk

De figuur hierboven suggereert een scheiding tussen onderzoek door universiteiten, hogescholen en het mbo. In de praktijk is er sprake van een overlap. Universiteiten voeren onder meer publiek gefinancierd onderzoek uit dat ook door lectoraten en practoraten kan worden uitgevoerd. Andersom komt ook voor.[26]

Onderscheidend aan het onderzoek in het mbo is de mate waarin dat onderzoek in, met en voor de praktijk plaatsvindt. Deze focus is veel sterker dan bij universiteiten, terwijl het verschil met hogescholen op dat vlak veel kleiner is. Een ander onderscheidend kenmerk van onderzoek in het mbo is de reikwijdte. Onderzoek in het mbo richt zich momenteel op het helpen innoveren in de lokale praktijk en is niet primair gericht op de ontwikkeling van generieke kennis. Dit in tegenstelling tot praktijkgericht onderzoek door lectoraten dat zich richt op het ontwikkelen van generieke kennis naar aanleiding van praktijkvragen die in meerdere lokale praktijken spelen. In dit advies spreekt de AWTI daarom van praktijkonderzoek als het gaat om onderzoek in het mbo.

26. Regioplan (2024).

4

Argument 2: Een stevigere positie haalt systeem- en cultuurgrenzen weg

De AWTI stelt vast dat de overheid en de mbo-sector geen gedeelde visie hebben op de rol van onderzoek in het mbo in het algemeen en practoraten in het bijzonder. Wat is er 'eigen' aan onderzoek en innovatie in het mbo en wat betekent dat voor de randvoorwaarden? De kwantitatieve doelstelling om aan elke mbo-instelling een practoraat in te richten, is gehaald en heeft veel energie losgemaakt. Dit is echter voor de lange termijn onvoldoende. Een visie helpt het belang van onderzoek in het mbo en de rol van practoraten daarin te erkennen en te waarderen. De uitwerking van een visie in beleidsdoelstellingen ondersteunt ook monitoring, evaluatie en (bij)sturing. Een visie kan voor mbo-instellingen als aangrijpingspunt dienen voor het formuleren van een interne visie op de positie en rol van onderzoek in het algemeen en practoraten in het bijzonder. Uit de gespreksronde voor dit advies blijkt dat het op instellingsniveau nog vaak ontbreekt aan een dergelijke instellingsvisie die het belang van onderzoek in het mbo en de rol van practoraten erkent en waardeert. Omdat onvoldoende in deze visies wordt voorzien, lopen de practoraten tegen harde en zachte grenzen aan. Het mbo heeft als partner een belangrijke en unieke waarde, maar het kan deze rol in de praktijk niet altijd waarmaken. Een visie helpt het belang van onderzoek in het mbo steviger te onderbouwen en handreikingen te bieden om grenzen te openen.

Grens 1: Het mbo heeft geen wettelijke onderzoekstaak

De taken van het mbo bestaan uit onderwijs, loopbaanoriëntatie en zorg dragen voor een toegankelijk onderwijs voor iedereen.[27] Het mbo heeft dus als primaire taak om studenten voor te bereiden op de uitoefening van een vak of beroep, bijvoorbeeld in de techniek, bouw of zorg. Het mbo beoogt bij te dragen aan de opleiding van wendbare en innovatieve vakmensen, bijvoorbeeld door het onderwijs af te stemmen op de veranderende beroepspraktijk. Universiteiten en hogescholen hebben een bredere wettelijke taakstelling, namelijk op het vlak van onderwijs, onderzoek én valorisatie.[28] Universiteiten verrichten wetenschappelijk onderzoek en hogescholen verrichten

27. Wet educatie en beroepsonderwijs. Zie: https://wetten.overheid.nl/BWBR0007625/2026-08-01
28. OCW financiert deze taken via structurele financiering. Er bestaat geen verdeelsleutel hoe universiteiten, universitair medische centra (umc's) en hogescholen deze *lump sum* financiering moeten verdelen over de verschillende taken. De verdeling wordt wel bijgehouden. In 2025 stijgt het aandeel van de rijksbijdrage voor onderwijs aan de universiteiten en umc's naar verwachting naar 47%. Ongeveer 40% van de rijksbijdrage gaat naar onderzoek. Zie ook: https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/wetenschap/financiele-cijfers/verhouding-tussen-onderwijs-en-onderzoeksdeel

ontwerp- of ontwikkelactiviteiten of onderzoek gericht op de beroepspraktijk.[29] Het mbo heeft alleen een wettelijke onderwijstaak.

Het ontbreken van een wettelijke onderzoekstaak voor het mbo betekent dat mbo-instellingen geen wettelijke bekostiging ontvangen voor onderzoek. Een wettelijke taakstelling draagt bij aan de groeiende praktijk waarin mbo-instellingen en practoraten onderzoek verrichten en helpen bij het bedenken en toepassen van innovaties op de werkvloer.[30] In de mbo-sector bestaat brede steun voor het toekennen van een wettelijke onderzoekstaak aan het mbo. Dit signaal komt uit de vele gesprekken die voor dit advies zijn gevoerd. Practoraten hebben door het ontbreken van een wettelijke onderzoekstaak:

- geen structurele financiering voor onderzoek en zijn (dus) afhankelijk van tijdelijke subsidies.[31] Vakgerichte practoraten ervaren dit meer dan onderwijsgerichte practoraten. Die laatste worden makkelijker en volledig gefinancierd door de instellingen zelf vanwege een duidelijkere relevantie voor de onderwijstaak; de eerste zijn diverser gefinancierd en dus afhankelijker van tijdelijke geldstromen. Terwijl maatschappelijke uitdagingen en borging van kennis en vaardigheden vragen om een lange adem;
- minder toegang tot de wetenschappelijke infrastructuur (bijvoorbeeld dataopslagsystemen), ethische commissies en bibliotheken;
- meer administratieve lasten om aan te tonen dat subsidies niet leiden tot onrechtmatige staatssteun aan bedrijven.[32]

In de Beleidsbrief OCW 2026-2030 wordt uit de extra middelen jaarlijks €17 miljoen gereserveerd voor praktijkgericht onderzoek mbo.[33] Over de invulling van deze financiering en of het een basis- of projectfinanciering betreft, is door het kabinet nog geen besluit genomen.

In dezelfde brief wordt op langere termijn (vanaf 2030) €28 miljoen gereserveerd voor regionale innovatie en publiek-private samenwerking in het mbo en mkb. Dit is te beschouwen als een voortzetting van het Regionaal Investeringsfonds mbo (eventueel in aangepaste vorm). Over het RIF mbo werd in de laatste tussenevaluatie geconcludeerd

29. Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Zie: https://wetten.overheid.nl/BWBR0005682/2026-08-01
30. Bijvoorbeeld: Van der Meer et al. (2023b) en MBO Raad en Stichting Practoraten.nl (2025).
31. Regioplan (2024). Zie ook Bijlage 7.
32. Zonder wettelijke onderzoekstaak voor het mbo wordt onderzoek niet gezien als een “publieke, niet-economische basistaak”. Wanneer een practoraat gesubsidieerd onderzoek doet voor een specifiek bedrijf in de regio, kan de Europese Commissie (EC) dit zien als ongeoorloofde staatssteun aan dat bedrijf. Omdat mbo-instellingen geen onderzoeksinstellingen zijn vallen ze niet onder vrijstellingen binnen de staatsteunregels waar hogescholen en universiteiten doorgaans wel gebruik van kunnen maken.
33. Ministerie van OCW (2026).

dat deze regeling leidt tot nieuwe regionale publiek-private samenwerking en meer interne betrokkenheid van docenten.[34]

Uit de gesprekken leidt de AWTI af dat een onderscheidende definitie van onderzoek in het mbo ten opzichte van onderzoek aan andere kennisinstellingen als universiteiten en hogescholen helpt bij de toekenning van een wettelijke onderzoekstaak. De wettelijke taakstelling zou een definitie van onderzoek moeten hanteren die de eigenheid van onderzoek in het mbo karakteriseert: dit ligt nadrukkelijk in de praktijk, in de regio en is vrijwel altijd gekoppeld aan onderwijs.

Grens 2: Practoraten zijn naar aantal en schaal beperkt

De AWTI constateert dat de meeste practoraten een beperkte schaalgrootte hebben. De meeste practoraten bestaan uit enkele fte's: een deeltijd-practor (16 tot 24 uur per week) en enkele deeltijd docent-onderzoekers (8 uur per week).[35] Bovendien is het aantal practoren (in vergelijking met het aantal lectoren en hoogleraren) per mbo-student klein (zie de volgende figuur).

Deze begrensde aantallen en capaciteit maken dat practoraten nog meer dan bijvoorbeeld lectoraten sterker moeten afwegen wat zij kunnen oppakken (en wat niet). Activiteiten die practoraten het minst uitvoeren zijn het aantrekken van externe financiering, het ontwikkelen van methodieken en instrumenten en het zichtbaar maken van opbrengsten. Meer aandacht gaat naar het verrichten van praktijkonderzoek, interne samenwerking en kennisdeling.[36] Een scheefgroei van ambities enerzijds en middelen en mogelijkheden anderzijds ligt continu op de loer.

34. Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (2021).
35. Ter vergelijking: docent-onderzoekers zijn bij lectoraten doorgaans voor 0,33 fte betrokken bij het lectoraat. Bron: Rathenau Instituut (2026).
36. Stichting Practoraten.nl (2026a).

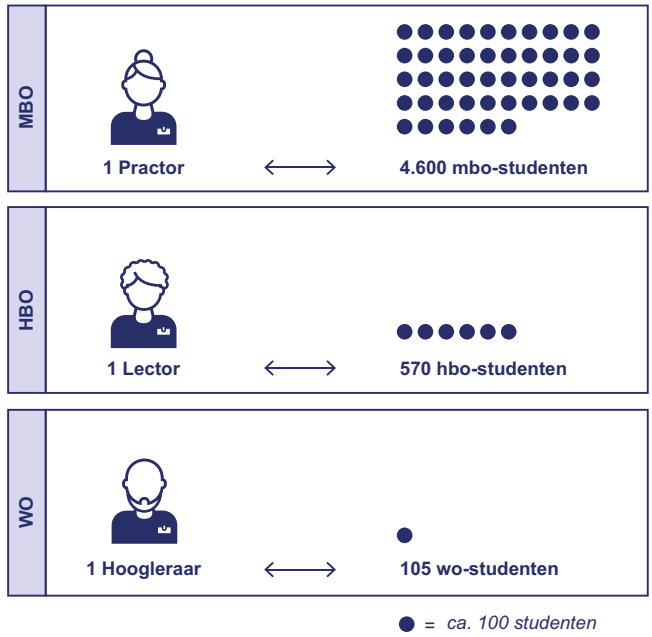

Figuur 2: Verhouding van tussen het aantal practoren, lectoren en hoogleraren op het aantal studenten in het mbo, hbo en wo (peiljaar 2025-2026; bewerking door de AWTI). [37]

37. Cijfers zijn gebaseerd op openbare gegevens over aantallen studenten en aantallen practoren, lectoren en hoogleraren (https://www.ocwincijfers.nl/; https://www.universiteitenvannederland.nl/downloadbare-gegevens-personeel; https://practoraten.nl/).

Organisatorische inbedding en positionering binnen mbo-instellingen

Practoraten zijn binnen mbo-instellingen op verschillende manieren gepositioneerd:[38]

1. Onder een (afdelings)directie (27% van de practoraten).
2. Binnen een opleidingsdomein van meerdere opleidingen (24%).
3. Binnen een Regionaal Investeringsfonds mbo (RIF) of Centrum voor Innovatief Vakmanschap (20%).
4. Onder een College van Bestuur (19%).
5. Binnen een opleiding (5%).
6. Overige (22%).

Practoraten geven vaak meerdere posities aan, zoals de combinatie van een RIF/CIV én onder het CvB. Er is wat dat betreft geen vast manier van aansturen.

Grens 3: Het mbo en practoraten worden niet altijd (h)erkend als serieuze onderzoekspartner

De samenwerking met lectoraten wordt door practoraten niet altijd als gelijkwaardig beschouwd, bijvoorbeeld omdat practoraten vaak een kleiner deel uit het onderzoeksbudget toegewezen krijgen en meestal geen penvoerder kunnen zijn voor voorstellen waarin hogescholen, bedrijven en mbo-instellingen samenwerken. Hogescholen zijn doorgaans penvoerder en ontvangen een groter aandeel uit het budget. Een toevoeging van een wettelijke onderzoekstaak voor het mbo kan gelijkwaardigheid formeel bevorderen. Dit vraagt wel om (meer) investeringen in en afspraken over de kwaliteit en professionaliteit van onderzoek in het mbo, bijvoorbeeld met de doorontwikkeling van een kwaliteitskader.[39]

Volgens sommige betrokkenen vraagt onderzoek in het mbo om afspraken over de rol en het kwalificatieniveau van practoren. Hieraan gekoppeld speelt de vraag of practoren (bijna) gepromoveerd moeten zijn. Met het oog op het waarborgen van de kwaliteit en professionaliteit van onderzoek door practoraten wordt door sommigen in het veld geopperd dat practoren gepromoveerd moeten zijn. Dat is het hoogste niveau in het Europees Kwalificatiekader (EKK), namelijk niveau 8.[40] Een voordeel van (bijna) gepromoveerde practoren is dat dat de status van onderzoek in het mbo bij universiteiten en hogescholen verhoogt, dat het de kwaliteit van onderzoek borgt en dat het samenwerking met hogescholen en universiteiten vergemakkelijkt. Een nadeel is dat het een grotere afstand tussen een practor en de praktische achtergrond van mbo-studenten en -docenten en het regionaal mkb kan creëren. Bovendien sluit deze kwalificatie

38. Stichting Practoraten.nl (2026a).
39. Stichting Practoraten.nl (2026b).
40. https://europass.europa.eu/nl/european-qualifications-framework-eqf

personen met een schat aan praktijkervaring en innovatiekracht (ondernemers, mbo-docenten, mkb-arbeidskrachten) van een aanstelling als practor uit omdat zij geen doctorstitel hebben.

De AWTI onderschrijft het belang van de borging van de kwaliteit en professionaliteit van onderzoek en innovatie door practoraten. Gepromoveerde practoren, inclusief professional doctorates (PD), kunnen daar een belangrijke rol in spelen. Een eventuele verplichting om (bijna) gepromoveerde practoren aan te stellen, gaat volgens de AWTI voorbij aan de eigenheid van het praktijkonderzoek in het mbo. Bij voorbaat de verplichting van een promotie opleggen, is een voorbeeld van een toepassing van de eigenschappen van wetenschappelijk onderzoek op onderzoek dat niet altijd bedoeld is om wetenschappelijk te zijn (maar daar wel inzichten uit gebruikt). Er zijn goede afspraken nodig over de rol van practoren en de gewenste kwalificatie die bij deze rol past, bijvoorbeeld een minimaal opleidingsniveau of een minimum aantal jaren ervaring met praktijkonderzoek.

5

Argument 3: Practoraten versterken samen met lectoraten het regionale innovatienetwerk

Practoren en lectoraten zijn logische partners

Uit de gesprekken van de AWTI met het veld rijst het beeld op dat practoraten en lectoraten partners zijn. Dit partnerschap vindt zijn oorsprong mogelijk in het feit dat beide voortkomen uit het beroepsonderwijs en dat beide zich richten op praktijk(gerichte) vraagstukken. Bij de introductie van lectoraten speelden bovendien vergelijkbare vragen over meerwaarde, positionering en kwaliteit als nu bij practoraten.[41] De afstand tussen practoraten en universitaire onderzoeksgroepen is in theorie groter en wordt in de praktijk ook als groter ervaren. Deze grotere afstand sluit samenwerking overigens niet uit.

Tussen practoraten en lectoraten bestaat een grijs gebied waar zij overlappende werkzaamheden verrichten. Dit wordt door betrokkenen, voornamelijk practoren en lectoren, nauwelijks als storend ervaren. Het regionale veld (bijvoorbeeld het mkb of maatschappelijke organisaties) weet het onderscheid tussen practoraten en lectoraten niet altijd te maken en hecht logischerwijs minder waarde aan dat onderscheid. Lectoren en practoren doen immers beide onderzoek in en voor de praktijk en deels in vergelijkbare werkvelden.

Momenteel werken practoraten en lectoraten al regelmatig samen in (regionale) publiek-private samenwerkingen, bijvoorbeeld in het regionaal investeringsfonds mbo (RIF mbo).[42] Een voorwaarde voor de toekenning van een subsidie vanuit het RIF mbo is dat er minimaal een bekostigde mbo-instelling en minimaal een arbeidsorganisatie deelneemt. Hogescholen doen ook vaak mee in het samenwerkingsverband. Deze samenwerking werd bijvoorbeeld ook gestimuleerd in de KIEM-groen pilotregeling practoraten[43] en in het NGF-programma Opschaling PPS'en waarbij het mbo en het hbo worden verbonden met het bedrijfsleven, met als doel een betere aansluiting op de arbeidsmarkt te realiseren.[44] Deze instrumenten tonen dat practoraten en lectoraten samenwerken op regionaal niveau en dat deze samenwerking resultaten oplevert. Dat

41. Commissie Franken (2017).
42. Zie: https://www.wijzijnkatapult.nl/rif/netwerkkaart/. Hier staan voorbeelden van samenwerkingen tussen practoraten en lectoraten (die vaak namens een mbo- of hbo-instelling deelnemen).
43. https://regieorgaan-sia.nl/financiering/kiem-groen-pilotregeling-practoraten/
44. https://www.nationaalgroeifonds.nl/overzicht-lopende-projecten/thema-leven-lang-ontwikkelen/opschaling-publiek-private-samenwerkingen-in-het-beroepsonderwijs

betekent niet dat alle lectoraten en practoraten (moeten) samenwerken. Daarvoor is de diversiteit te groot en bovendien zijn er veel meer lectoraten dan practoraten.

De samenwerking wordt extra gestimuleerd doordat het mbo en het hbo de functie van practor en lector regelmatig combineren in één persoon. Er zijn inmiddels enkele tientallen dubbelaanstellingen.[45] Er vindt hier en daar zelfs actieve sturing plaats op duo-aanstellingen.[46] De strategische onderzoeksagenda van de hogescholen wijst op het belang van samenwerking tussen lectoraten en practoraten. Deze strategische agenda stelt: “omdat zowel het hbo als het mbo een sterke (regionale) beroepsgerichte focus hebben, zijn hogescholen goed gepositioneerd om bij te dragen aan de ontwikkeling van de onderzoeksfunctie van mbo-instellingen, in aanvulling op andere partners in het kennis stelsel. Hogescholen doen dit door lectoraten en practoraten actief te verbinden met elkaar”.[47]

Het is volgens de AWTI goed dat hogescholen deze ambitie bestuurlijk tonen. Uit de interviews komt naar voren dat de samenwerking op de werkvloer, dat wil zeggen tussen practoren en lectoraten, tot nu toe makkelijker verloopt dan bestuurlijke samenwerking. In de afgelopen jaren is de samenwerking tussen het mbo en hbo op bestuurlijk niveau geïntensiveerd, met een sterke focus op regionale aansluiting, doorlopende leerlijnen en het gezamenlijk opleiden van docenten. Deze bestuurlijke samenwerking is meer gericht op het onderwijs en minder op praktijkonderzoek.[48]

Het partnerschap tussen practoraten en lectoraten kent ook uitdagingen; en deze werken door richting het regionaal werkveld:

1. Practoraten zijn relatief klein. Dat beperkt de mogelijkheden om samen met lectoraten intensief en uitgebreid op te trekken met de beroepspraktijk.
2. De sterke link met onderwijs – ook geldend voor vakgerichte practoraten – beperkt flexibiliteit, bijvoorbeeld ten aanzien van de inzet van mbo-studenten. De ruimte voor deelname aan onderzoek in het curriculum is beperkt.
3. Ongelijkwaardigheid in de samenwerking (penvoerder, budget).

Practoraten zijn een logische partner voor het brede en regionale mkb

Waar lectoraten doorgaans meer samenwerken met het innovatieve deel van het mkb, zijn practoraten een logischere partner voor het brede mkb om innovatie te

45. https://www.surf.nl/magazine/praktijkgericht-onderzoek-in-het-mbo-van-pionieren-naar-professionaliseren
46. https://www.saxion.nl/nieuws/2026/februari/lector-gitte-kloek-nu-ook-practor-aventus-impuls-voor-onderwijs-en-praktijk
47. Vereniging Hogescholen (2026).
48. Zie bijvoorbeeld: ADEF et al. (2025) en OCW (2025b).

implementeren in het dagelijks werk en innovatievragen uit de praktijk te beantwoorden. Het mbo heeft een breed netwerk in het werkveld door het contact met grote aantallen leerbedrijven, van de kapper of sportschool op de hoek tot grotere bedrijven in de installatietechniek. De studenten lopen er stage, begeleid door docenten en de meeste medewerkers hebben er op school gezeten.

Door de verbondenheid van practoraten met het werkveld is er veel potentie om via deze weg innovaties in en met het regionaal werkveld te bedenken en te implementeren. De verbondenheid met de praktijk is in diverse practoraten op verschillende manieren ingevuld. De practor kan zelf uit het werkveld komen en veel praktijkervaring hebben opgedaan. Docent-onderzoekers kunnen een groot netwerk hebben in het werkveld via bijvoorbeeld stages van studenten of er zijn gezamenlijke fysieke ontmoetingsplekken of campussen opgezet waar het mbo en de practoraten in verbinding staan met het werkveld om samen te leren en innoveren. Hier zijn dan met enige regelmaat studenten bij betrokken, hoewel die niet per se weten dat dit via een practoraat verloopt.

De regio vraagt om oplossingen, niet om meer loketten

Investeren in practoraten omdat zij complementair zijn aan lectoraten en onderzoeksgroepen aan universiteiten is vanuit een *binnen naar buiten*-perspectief een valide argument (compleet maken van de keten). Vanuit een *van buiten naar binnen*-perspectief is deze complementariteit minder zichtbaar en wordt zij op een andere waarde geschat. Het regionale veld redeneert vanuit een concrete vraag of behoefte. Zij bekommert zich minder met de vraag of een practor, lector of hoogleraar kan helpen bij een antwoord (en dus welk “mbo, hbo of wo-loket” benaderd moet worden). Dit wordt eerder gestuurd vanuit bijvoorbeeld de bekendheid en ervaring van het mkb met hogescholen, universiteiten of mbo-instellingen of specifieke personen binnen die instellingen. Het mbo heeft doorgaans een behoorlijk relatienetwerk in het regionale bedrijfsleven. Met het gegeven dat een practor vanuit de beroepspraktijk kan denken en redeneren, zouden practoren juist het eerste aanspreekpunt voor bedrijven kunnen zijn (tenzij het gaat over een vraagstuk dat ze expliciet met bijvoorbeeld een universiteit willen oplossen). Hier speelt dat de naamsbekendheid van practoraten nog kan groeien. Voor lectoraten heeft het ook tijd gekost om bekender te worden.

Investeren in practoraten kan dus gekoppeld worden aan de voorwaarde dat zij, wanneer relevant, actief gelijkwaardige samenwerking opzoeken met het werkveld, lectoren en hoogleraren (en andersom: dat lectoraten en universitaire onderzoeksgroepen actief samenwerking opzoeken met practoraten). Daarbij zou de realisatie van maatschappelijke en economische impact met regionale partners op regionale schaal centraal kunnen staan. Dat sluit het beste aan bij de schaal waarop practoraten werken.

Denk bijvoorbeeld aan het Delta Climate Center waar mbo-instelling Scalda samen optrekt met de HZ hogeschool, Universiteit Utrecht en andere partners.[49] Samenwerking maakt practoraten en de aandacht voor praktijkinnovatie en valorisatie minder kwetsbaar, omdat de bundeling van middelen, denkkracht en praktijkervaring tot meer schaalgrootte leidt.

Financiering vanuit het werkveld is nog onvoldoende

Practoraten werken vaak samen met kleine bedrijven of maatschappelijke organisaties die geen of beperkte budgetten voor onderzoek hebben. Het gevolg is dat de samenwerking van practoraten met het werkveld vaak *in kind* gaat. Een projectpartner, bijvoorbeeld een mkb, draagt dan bij door het kosteloos leveren van materialen, apparatuur, of door de inzet van eigen personeel en gewerkte uren. Samenwerking op basis van *out of pocket* komt minder voor, tenzij daarover in een project met publieke financiering eisen worden gesteld (bijvoorbeeld door een mkb of andere instelling). Een voorbeeld van cofinanciering is Alzheimer Nederland dat bijdraagt aan een programma van ZonMw over dementie waarin een van de practoratenplatforms onder andere werkt aan de ontwikkeling van scholing voor mbo-geschoolde zorgprofessionals en professionals in andere sectoren in het beter omgaan met dementie. Dit gebeurt overigens binnen de bredere context van het ZonMw programma waarin ook hogescholen en universiteiten actief zijn.[50]

De AWTI verwacht dat de bijdrage van practoraten aan het werkveld groter kan zijn wanneer zij, eventueel in samenwerking met lectoraten, meer sturen op concrete en gefinancierde opdrachtverstrekkingen. Vraagsturing, een manier van werken waarbij de behoefte van de gebruiker of de markt het uitgangspunt is, krijgt een stevigere inbedding wanneer het mkb en de beroepspraktijk in maatschappelijke organisaties echt betalen voor de diensten van een practoraat.

49. https://deltaclimatecenter.nl/samenwerken/
50. https://www.zonmw.nl/nl/programma/onderzoeksprogramma-dementie

6

Argument 4: Practoraten verbeteren in het mbo onderwijskwaliteit, -vernieuwing en imago

Elk practoraat – onderwijsgericht en vakgericht – heeft een connectie met het onderwijs. Deze connectie is een van de wezenskenmerken van practoraten. Practoraten zijn onderdeel van mbo-instellingen en hebben als doelstelling om het beroepsonderwijs te versterken. Er mag dus een bijdrage verwacht worden van practoraten aan de kwaliteit en vernieuwing van het onderwijs. De AWTI stelt vast dat deze bijdrage bestaat, maar dat deze nog niet in de volle breedte tot stand komt. Voordat hierop wordt ingegaan volgt eerst een kort overzicht van uitdagingen in het mbo-onderwijs. Deze uitdagingen zijn van invloed op de bijdrage die practoraten kunnen leveren aan dit onderwijs.

Het mbo-onderwijs staat voor grote uitdagingen (en onderneemt daarop acties)

De uitdagingen voor het mbo-onderwijs staan in verschillende rapporten beschreven. De AWTI benoemt hieronder enkele van deze uitdagingen en verwijst voor een meer uitgebreide bespreking naar deze rapporten. Het mbo-onderwijs staat voor de volgende concrete uitdagingen:

- Dalende studentenaantallen: op basis van prognoses van OCW blijkt dat het aantal mbo-studenten de komende jaren zal dalen van 470.200 (2026) naar 457.400 (2032).[51] Deze daling komt voort uit de ontgroening van de samenleving.
- Dalende onderwijskwaliteit: zowel de Inspectie van het Onderwijs[52] als de MBO Raad[53] luiden de noodklok over de kwaliteit van de basisvaardigheden, de algemene vorming van mbo-studenten en de kwaliteit van het mbo-onderwijs.[54]
- Personeelstekort: er is in het mbo een structureel tekort van 900 tot 1.300 fte aan docenten, met name in vakken als techniek, Nederlands en rekenen.[55]
- Welzijn en mentale gezondheid: veel mbo-studenten kampen met stress, somberheid en angst. Scholen moeten steeds vaker de rol van maatschappelijk werker vervullen. [56]

51. https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/middelbaar-beroepsonderwijs/studenten/prognose-aantal-studenten-mbo
52. Inspectie van het Onderwijs (2026a).
53. https://www.mboraad.nl/nieuws/kabinet-kom-actie-voor-de-uitdagingen-het-mbo
54. De Inspectie van het Onderwijs beoordeelde in 2024 en 2025 44% van de mbo-opleidingen in de steekproef (n=144) als onvoldoende en 1% als zeer zwak (Inspectie van het Onderwijs, 2026a).
55. Ministerie van OCW (2025a).
56. Inspectie van het Onderwijs (2026a).

- Kansenongelijkheid: de afstand tot de arbeidsmarkt en de maatschappij groeit voor bepaalde groepen studenten. Inclusiviteit en gelijke kansen zijn een blijvend aandachtspunt.[57]
- Flexibilisering en innovatie: het onderwijs moet snel meebewegen met technologische ontwikkelingen (zoals AI) en de maatschappelijke vraag naar Leven Lang Ontwikkelen (LLO), terwijl bureaucratische procedures dit vaak vertragen. Accreditatietrajecten en landelijke kwalificatiedossiers voor het opstarten en aanpassen van opleidingstrajecten kosten vaak jaren.

Het mbo onderneemt met zijn partners verschillende acties om met deze uitdagingen om te gaan. Mbo-instellingen stemmen de inrichting van hun opleidingen steeds directer af op de regionale economie en actuele personeelstekorten zoals in de techniek en zorg. Door nauwe samenwerking met het regionale bedrijfsleven doen studenten direct praktijkervaring op in een levensechte leeromgeving, waardoor ze beter voorbereid zijn op de arbeidsmarkt en de kansenongelijkheid afneemt. Mbo-instellingen hebben steeds meer aandacht voor mentale gezondheid en persoonlijke ontwikkeling van studenten en boeken daarmee vooruitgang. De meeste studenten zijn tevreden met de geboden hulp bij bijzondere omstandigheden.[58] Daarnaast zet OCW sterk in op het bevorderen van gelijke kansen en gelijke behandeling voor alle studenten in het mbo-onderwijs.[59]

De AWTI begrijpt dat gegeven bovenstaande uitdagingen bestuurders, docenten en andere betrokkenen in het mbo-onderwijs niet altijd en als eerste aandacht hebben voor onderzoek en innovatie in het mbo. Er ligt intern een sterke nadruk op de kwaliteitszorg van het onderwijs en de zorg voor studenten. Dit beeld wordt bevestigd in gesprekken met practoren en docent-onderzoekers. Zij wijzen op verschillende uitdagingen waarmee veel mbo-instellingen te kampen hebben. Daar lijdt de bestuurlijke aandacht voor onderzoek en voor practoraten onder. Dit geldt vooral voor vakgerichte practoraten. Onderwijsgerichte practoraten staan over het algemeen beter op het netvlies van bestuurders zoals blijkt uit gesprekken met practoren. Dit onder meer vanwege hun sterkere koppeling met de wettelijke onderwijstaak van het mbo.

Vakgerichte practoraten meest afhankelijk van onzekere financiering

Hoewel onderzoek laat zien dat het aantal practoraten stijgt,[60] is het de vraag of tijdelijke middelen dat kunnen ondersteunen. Waar onderwijsgerichte practoraten die werken aan uitdagingen in het mbo zelf makkelijker volledig gefinancierd en

57. Inspectie van het Onderwijs (2026b).
58. Inspectie van het Onderwijs (2026a).
59. Ministerie van OCW et al. (2023).
60. Vleeskens et al. (2025).

gesteund worden door de instelling, zijn de vakgerichte practoraten veel diverser opgezet in termen van (financiële) ondersteuning en bron van het initiatief. Sommige practoraten zijn verbonden aan een CIV, campus, RIF-project, regionale innovatie-agenda of sectorale innovatiestructuur. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de groene en blauwe practoraten. Deze practoraten draaien deels of geheel op tijdelijke middelen en subsidies uit de tweede of derde geldstroom. Voor een practoraat dat de intentie heeft na enkele jaren af te ronden is dat niet problematisch, maar maatschappelijke uitdagingen vragen meestal om een langere adem en de borging van opgedane kennis en vaardigheden vraagt een langere termijn blik.

Sommige practoraten richten zich op enkele van deze uitdagingen in het mbo, vooral op het vlak van onderwijskwaliteit. Zo sprak de AWTI in de voorbereiding van dit advies met een practor op het gebied van verbetering van de kwaliteit van het rekenonderwijs en een practor op het gebied van gelijke kansen.

Practoraten helpen bij de verbetering van de onderwijskwaliteit in het mbo

Vanwege de sterke verbinding van practoraten met het onderwijs dragen zij bij aan een kwaliteitsverbetering van dit onderwijs. Deze bijdrage leveren zowel onderwijsgerichte als vakgerichte practoraten. Het mbo kan (sinds 2023) een beroep doen op onder andere Comeniusbeurzen en andere middelen via het Nationaal Kennisinstituut Onderwijs (NKO). Deze beurzen komen vooral terecht bij onderwijsgerichte practoraten.

Practoraten beschikken over de potentie om onderzoeksthema's te agenderen die voor het mbo-onderwijs relevant zijn. Dankzij practoraten doen docenten en studenten kennis en vaardigheden op in een andere leeromgeving. Het onderwijs wordt gevoed met actuele kennis.[61] Practoraten dragen bij aan de integratie van onderzoeksvaardigheden in curricula en het ontwikkelen van innovatieve lesmethoden. Het gebeurt ook doordat practoraten binnen hun instellingen meedenken over onderwijsvernieuwingen en inhoudelijke thema's. Practoraten dragen door hun interacties met het werkveld bij aan de afstemming van mbo-opleidingen op de veranderende beroepspraktijk (zie het volgend kader). Deze verbinding zorgt ervoor dat praktijkonderzoek direct bijdraagt aan beter onderwijs, dat studenten uitgerust worden met toegesneden en innovatieve beroepsvaardigheden en dat docenten op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen in hun werkveld.[62]

61. Van der Meer et al. (2023b).
62. Stichting Practoraten.nl (2024).

Bijdrage van practoraten aan de kwaliteit en vernieuwing van het onderwijs

Het **practoraat Doen wat werkt bij dementie** (Albeda) helpt studenten, docenten en professionals beter te begrijpen wat mensen met dementie nodig hebben. Door het leggen van een verbinding tussen praktijk, onderwijs en onderzoek, wordt duidelijker wat echt werkt. Het practoraat combineert wetenschappelijke kennis met ervaringen uit de praktijk en het perspectief van mensen met dementie en hun naasten, zodat het practoraat en het onderwijs kan bijdragen aan passende ondersteuning en kwaliteit van bestaan.[63]

Het **practoraat Go for the Cloud** (Techniek College Rotterdam) ondersteunt de vernieuwing van het mbo IT-onderwijs op het vlak van cloud engineering. Dit onder meer om mbo-studenten met actuele IT-competenties te voorzien en het tekort aan gespecialiseerde cloud-IT'ers te verminderen.[64]

Practoraten zijn ook betrokken bij bredere onderwijsinitiatieven, bijvoorbeeld bij de LLO-Katalysator. Dit programma ontvangt financiering vanuit het Nationaal Groeifonds (NGF). Het programma richt zich op het toekomstbestendig maken van de Nederlandse economie. Dit gebeurt door de kennis en vaardigheden van de beroepsbevolking sneller aan te laten sluiten op ingrijpende maatschappelijke veranderingen.[65] Het practoraat Energietransitie (ROC Mondriaan) deed in het kader van de LLO-katalysator onderzoek naar bestaande LLO-modules rondom laadpalen.[66]

Studenten- en docentenbetrokkenheid van belang, maar varieert sterk

Practoraten (onderwijsgericht en vakgericht) zijn dus een mogelijkheid om het onderwijs op het mbo te verbeteren. Deze bijdrage wordt in de mbo-sector in de breedte gesteund en gedeeld. Vooral de sterke betrokkenheid van docent-onderzoekers bij practoraten is van groot belang. Zij staan met één been in het onderwijs en met één been in een practoraat. Zij vormen vaak de schakel tussen practoraten en het onderwijs. Zij brengen nieuwe kennis in of delen dat met collega-docenten.[67]

De betrokkenheid van studenten bij (het onderzoek van) practoraten varieert. Bij de helft van de practoraten zijn studenten betrokken bij onderzoek, innovatie of als klankbord.[68] Sommige practoraten richten zich in de praktijk voornamelijk op de professionele ontwikkeling van docenten, curriculumvernieuwing of didactiek. Studenten zijn hier

63. https://www.albeda.nl/practoraten
64. https://www.itcampus.nl/projecten/versterken-practoraten
65. https://www.llokatalysator.nl/
66. https://www.llokatalysator.nl/projecten/gehonoreerde-projecten/haagse-hogeschool-smartcity-technicus-acdc/
67. Hagedoorn et al. (2023).
68. Stichting Practoraten.nl (2026a).

meestal indirecter bij betrokken. Deze connecties zorgen ervoor dat praktijkkennis uit het werkveld, maar ook vernieuwingen in het werkveld, via practoraten hun weg vinden naar het onderwijs (en andersom).

Een veelgehoorde uitdaging in de samenwerking tussen het mbo en het veld, bijvoorbeeld het mkb, is dat vereisten in het onderwijs niet altijd passen bij het veld. Het curriculum op het mbo is vol en het kwalificatiedossier laat niet altijd ruimte voor snelle aanpassingen. Voor studentenbetrokkenheid moet dus ruim van tevoren een plan en ruimte in het curriculum worden gemaakt, terwijl de vraag van bijvoorbeeld het mkb er dan nog niet altijd ligt of sneller een antwoord nodig is.

Meerdere initiatieven voor onderwijskwaliteit in ontwikkeling

Naast practoraten die zich richten op onderwijskwaliteit en onderwijsgerelateerde vraagstukken zijn er ook andere initiatieven die inspelen op kennisdeling en -implementatie in het mbo. Zo wordt er via het NGF-programma Npuls gewerkt aan de ontwikkeling van Centers for Teaching and Learning (CTL). Deze centra worden bij mbo-instellingen en aan hogescholen ontwikkeld en bestaan sinds 2020 op alle universiteiten. Ze ondersteunen docenten en onderwijsprofessionals in de vernieuwing van het onderwijs. De CTL's hebben ook doelstellingen op het gebied van innovatie en onderzoek. De CTL's waren primair een ontwikkeling aan universiteiten in de Verenigde Staten en later in Nederland om onderwijskwaliteit te verbeteren.[69] De ontwikkeling van CTL's in het beroeps- en hoger onderwijs staat (nog) los van de ontwikkeling van practoraten in het mbo.

De potentiële bijdrage van practoraten aan het onderwijs wordt niet volledig benut

Ondanks de mogelijke impact van practoraten op de verbetering en kwaliteit van het onderwijs constateert de AWTI dat er enkele belemmeringen zijn om deze positieve impact volledig te benutten. Mbo-instellingen kennen geen onderzoekscultuur. Dat maakt de verspreiding binnen het mbo van de innovaties en kennis die practoraten bedenken, ontwikkelen en toepassen tot een uitdaging. Het kost tijd om praktijkonderzoek onderdeel te maken van een 'mbo-identiteit' en *evidence-informed* werken te ontwikkelen. Het vraagt bijvoorbeeld om de ontwikkeling van het onderzoekend vermogen van docenten. Er is een breder draagvlak nodig voor het werk van practoraten. Docenten kampen met een hoge werkdruk en zijn daardoor minder ontvankelijk voor het integreren van nieuwe kennis in het curriculum.[70] De hoge werkdruk in het onderwijs maakt soms dat collega's die een stap naar docent-onderzoeker zetten niet altijd begrepen worden.

69. https://npuls.nl/
70. Zie onder meer: Van der Meer et al. (2023a) en Philipsen, B. en M. van Dam (2022).

Dat betekent immers nog minder onderwijscapaciteit. Daarnaast zijn er diverse andere initiatieven om de onderwijskwaliteit te verbeteren zoals de ontwikkeling van Centers for Teaching and Learning (zie kader) wat zorgt voor versplintering van inzet van middelen als de verbinding tussen deze initiatieven niet of onvoldoende wordt gelegd. Onder medewerkers en docenten is het draagvlak voor practoraten vaak neutraal tot voldoende. Onder bestuurders en managers is het draagvlak meestal voldoende tot goed.[71]

Verder kunnen studenten niet altijd goed deelnemen aan de projecten en onderzoeken van practoraten. De onderwijscurricula zijn hier beperkt op ingericht. Dit wordt soms veroorzaakt doordat practoraten 'te los' van het onderwijs staan. Practoraten zijn vaak toch aparte entiteiten binnen het mbo. Dit alles maakt dat volgens de AWTI de potentiële bijdrage van practoraten aan het verbeteren van het onderwijs nog niet volledig wordt benut.

Practoraten dragen bescheiden bij aan een betere beeldvorming over het mbo

Onderzoek zorgt er idealiter voor dat de rol van het mbo als onderwijsinstelling versterkt wordt. Zoals eerder aangegeven in dit advies benadert de AWTI het mbo vanuit het perspectief van wetenschap, technologie en innovatie. Dat betekent niet dat dit advies voorbijgaat aan de bijdrage van practoraten aan andere zaken. De bijdrage aan een betere beeldvorming over het mbo in het algemeen is een valide argument om als overheid en als sector te investeren in practoraten. Deze bijdrage is eerder bijvangst dan een centraal doel van practoraten.

De beeldvorming over het mbo schommelt tussen maatschappelijke waardering voor onmisbare vakmensen en kritische, soms vastgeroeste denkbeelden over het mbo. Uit onderzoek blijkt dat veel onderwijsprofessionals ervaren dat het mbo nog steeds minder waardering krijgt dan andere onderwijsniveaus. In de praktijk merken deze professionals dat leerlingen vaak onder invloed van ouders, vrienden en soms docenten worden gestuurd richting havo of vwo, ook als dit niet altijd passend is. Het idee dat praktijkonderwijs minder status heeft, blijft hierbij een belangrijke rol spelen. Tegelijkertijd zien professionals een positieve ontwikkeling: mbo-opleidingen krijgen steeds meer erkenning vanwege hun praktische waarde en bijdrage aan de arbeidsmarkt.[72] De

71. Stichting Practoraten.nl (2026a).
72. OCW Onderwijscommunity (2025). De OCW Onderwijscommunity is een besloten platform van OCW. Het bestaat uit een wisselende groep van 350 tot 400 deelnemers. De groep bestaat uit ouders en vertegenwoordigers uit het onderwijs (onderwijzend en onderwijsondersteunend personeel) en de overheid (OCW).

arbeidsmarktkansen zijn voor de meeste mbo-studenten uitstekend.[73] Binnen en buiten de mbo-sector wordt het verbeteren van het imago van het mbo als een belangrijke maatregel gezien om studiekiezers richting mbo-opleidingen ten behoeve van tekortsectoren (bijvoorbeeld techniek) in het mbo te sturen.[74]

De AWTI vermoedt dat de beeldvorming over het onderzoek in het mbo een parallel vertoont met de schommelende waardering voor het onderwijs. Uit de vele gesprekken die de AWTI voerde met het veld blijkt dat het mbo ervaart dat het op het vlak van onderzoek niet door iedereen (h)erkend wordt. Dat geldt ook voor een erkenning van het belang van praktijkervaring in beleidsontwikkeling en -uitvoering. Volgens de AWTI kunnen practoraten een rol spelen bij het versterken van de beeldvorming over het mbo. Belangrijk hierbij is dat practoraten blijven investeren in kwaliteit, professionalisering en bekendheid. Overigens blijkt uit dezelfde gesprekken dat de beeldvorming over onderzoek in het mbo wel stapsgewijs in positieve zin toeneemt. Het vraagt soms gewoon tijd (zoals hogescholen en lectoraten ook hebben ervaren).

Een betere beeldvorming van het mbo is essentieel om het tekort aan vakmensen op de arbeidsmarkt op te lossen en kansengelijkheid te bevorderen. Mbo-studenten kunnen na afronding van hun opleiding een belangrijke bijdrage leveren aan de realisatie van uiteenlopende maatschappelijke en economische transities. Een betere beeldvorming zorgt ervoor dat het mbo als een meer serieuze partner wordt gezien en behandeld in regionale innovatie-ecosystemen.

Practoraten en beeldvorming over het mbo: twee voorbeelden

Het **practoraat Gecijferdheid in het in het mbo** (ROC van Amsterdam en Aeres MBO) richt zich op innovatie van het rekenonderwijs in het mbo met als doel het gecijferd gedrag van mbo-studenten te versterken. Een van de projecten betreft een onderzoek waarin vakdocenten gemeenschappelijk werken aan het integreren van rekenen in beroepsvakken (en omgekeerd).[75] Dit practoraat draagt bij aan de cognitieve en professionele ontwikkeling van studenten, wat breekt met het verouderde idee dat het mbo puur ‘handenarbeid’ zou zijn.

Het **practoraat Innovatie voor duurzaam en gezond voedsel** (Yuverta) laat mbo-studenten samenwerken met bedrijven aan oplossingen voor de toekomst gericht op

73. Ruim 79% van de BOL-studenten met diploma (BeroepsOpleidende Leerweg; voltijd leren) en bijna 95% van de BBL-studenten met diploma (BeroepsBegeleidende Leerweg; werken en leren) vindt direct na de studie betaald werk (https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/middelbaar-beroepsonderwijs/aansluiting-arbeidsmarkt/arbeidsmarktpositie-van-mboers-uitgestroomd-uit-het-bbl--en-voltijd-bol-onderwijs). Deze cijfers betreffen het jaar 2023.
74. Dialogic, Oberon & SEO (2024).
75. https://gecijferdmbo.nl/

het verduurzamen van de voedselketen en wat nodig is om de volgende stappen te zetten.[76] Dit benadrukt de maatschappelijke impact en de aansluiting van het mbo bij relevante maatschappelijke ontwikkelingen

76. https://practoraten.nl/practoraten/innovatie-voor-duurzaam-en-gezond-voedsel/

7

Aanbevelingen voor een steviger positie van practoraten

In dit hoofdstuk formuleert de AWTI een zevental aanbevelingen voor de overheid en de sector voor een sterke benutting van de meerwaarde van de practoraten. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de vier argumenten uit de vorige hoofdstukken.

De aanbevelingen volgen uit de constatering van de AWTI dat practoraten de pioniersfase van de afgelopen jaren voorbij zijn. Practoraten bevinden zich op een kantelpunt tussen pionieren en professionaliseren. Volgens de AWTI biedt de ervaring met practoraten voldoende perspectief om tot verdere ontplooiing te komen en is de tijd rijp om bij de overheid en in de sector enkele cruciale keuzes te maken.

Aanbeveling 1: Ontwikkel een gedeelde visie op de positie en rol van het mbo en practoraten op het vlak van innovatie, onderzoek en valorisatie

De AWTI constateert dat de doelstelling om op elke mbo-instelling een practoraat op te richten zo goed als gehaald is, maar dat zij onvoldoende ingebed is in een gedeelde en richtinggevende visie: Wat willen de minister, de MBO Raad en de individuele mbo-instellingen bereiken met de ondersteuning van practoraten, welke randvoorwaarden zijn daarbij van belang (bijvoorbeeld op het vlak van professionaliteit en kwaliteit van practoraten) en welke knelpunten worden daarmee opgelost?

In het beleid voor beroepsonderwijs en volwasseneneducatie is bepaald dat de minister van OCW verantwoordelijk is voor een stelsel van beroepsonderwijs dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en de ambities van individuele studenten en bij de behoeften van de maatschappij.[77] Met het oog op toekomstige besluitvorming over de rol van het mbo, praktijkonderzoek en -innovatie en practoraten kunnen doelstellingen toegevoegd en geactualiseerd worden op basis van de visie zoals hierboven voorgesteld. Daarin kan de minister de rol van practoraten erkennen en waarderen en aangeven dat practoraten noodzakelijk zijn om beroepsonderwijs beter af te stemmen op de behoefte van het werkveld van bedrijven en maatschappelijke organisaties. De visie biedt aangrijpingspunten voor het formuleren van landelijke beleidsdoelstellingen en daaraan gekoppeld monitoring, evaluatie en (bij)sturing.

Deze visie kan vervolgens mbo-instellingen helpen een eigen onderzoeks- en innovatiebeleid te ontwikkelen en de organisatie daarop aan te passen zodat practoraten beter ingebed worden. De AWTI denkt hierbij aan de volgende acties:

77. https://www.rijksfinancien.nl/memorie-van-toelichting/2026/OWB/VIII#9539759 (artikel 3).

1. [OCW/EZK + MBO-SECTOR] Ontwikkel een gezamenlijke visie, stel op basis daarvan beleidsdoelen vast die rekening houden met de schaal van practoraten. Monitor en evalueer deze beleidsdoelen. Beschrijf in deze visie de eigenheid van het mbo op het vlak van onderzoek: focus op onderzoek in, met en voor de praktijk, helpen innoveren in de lokale praktijk, kleinschaligheid, kortcyclischer karakter, breed mkb en instellingen in de regio en wisselwerking met het onderwijs. Zorg dat mbo-instellingen hierop aansluiten met een eigen visie in samenhang met regionale en sectorale agenda's en de rol van practoraten daarin.
2. [MBO-SECTOR] Stimuleer de verdere kwaliteit en professionalisering van practoraten en ontwikkel een loopbaanpad binnen het functiehuis voor onderzoek in het mbo. Dit onder meer via een continue doorontwikkeling, verspreiding en evaluatie van de opvolging van het kwaliteitskader voor practoraten.[78]

Aanbeveling 2: Zorg voor een wettelijke onderzoekstaak en structurele basisfinanciering

Volgens de AWTI is het feit dat het mbo geen wettelijke taak heeft op het vlak van onderzoek een belangrijke belemmering voor het mbo en practoraten om vanuit een gelijkwaardige positie een bijdrage te leveren in (regionale) innovatie-ecosystemen en aan onderzoek en innovatie. Het mbo en practoraten moeten die rol nu, ook financieel, vaak gegund krijgen of via tijdelijke ondersteunende maatregelen invullen. Een wettelijke onderzoekstaak vermindert deze problemen en mogelijk de problematiek rond staatssteun.

De minister van OCW reserveert vanaf 2029 structureel €17 miljoen om de opgebouwde basis van practoraten en onderzoek in het mbo voort te zetten en uit te bouwen. De AWTI beschouwt deze bijdrage als een ondergrens. De AWTI vindt het belangrijk dat deze middelen ingezet worden als basisfinanciering (en niet als programma- of projectfinanciering). Dat biedt lange termijnzekerheid voor de verdere voortzetting en uitbouw van practoraten.

De AWTI verwacht dat een toevoeging van een wettelijke onderzoekstaak bijdraagt aan de verdere emancipatie van het mbo. Het zal ertoe leiden dat mbo-instellingen meer dan nu een beleid voor onderzoek, valorisatie en innovatie gaan ontwikkelen en hun organisatie daarop waar nodig aanpassen. Daarmee krijgen practoren en docent-onderzoekers een stevigere basis om hun werk te doen; ook richting het externe werkveld van bedrijven en maatschappelijke organisaties. Dit zal de continuïteit van practoraten verbeteren. Een toevoeging komt tegemoet aan de brede wens onderzoek in het mbo wettelijk te verankeren en aan de overwegend positieve ervaringen met

78. https://practoraten.nl/kwaliteit/

practoraten. De toevoeging van deze taak past bij de kanteling van een pioniersfase naar een professionaliseringfase van de practoraten. Aan deze aanbevelingen koppelt de AWTI de volgende acties:

1. [OCW] Geef het mbo een wettelijke taak op het gebied van onderzoek. Een onderscheidende onderzoekstaak (focus op onderzoek in, met en voor de praktijk, helpen innoveren in de lokale praktijk) helpt te voorkomen dat het onderzoek in het mbo volledig academisch ingekleurd wordt.[79]
2. [OCW] Zorg voor een structurele basisfinanciering gekoppeld aan deze wettelijke taak, inclusief afspraken over kwaliteit en professionalisering van practoraten en over onderzoek, valorisatie en innovatie door mbo-instellingen.
3. [OCW + MBO-SECTOR] Stimuleer dat practoraten, eventueel los van een wettelijke onderzoekstaak voor het mbo, snellere en eenvoudigere toegang krijgen tot infrastructuren en faciliteiten. Dit vergt mogelijk aanvullende samenwerking en afspraken met universiteiten, hogescholen en TO2-instituten op het vlak van bijvoorbeeld opslag en beheer van data en deelname aan ethische commissies.
4. [MBO-SECTOR] Beperk de werving en aanstelling van practoren bij voorbaat niet tot (bijna) gepromoveerde personen. Zorg dat andere personen met praktijkervaring, verbinding met het werkveld en innovatiekracht (ondernemers, docenten) toegang behouden tot de functie van practor. Dit als onderdeel van afspraken over de gewenste rol en kwalificaties van practoren. Een wettelijke taakstelling is een extra stimulans voor de waarborging van onderzoekskwaliteit die doorontwikkeld kan worden via bijvoorbeeld kwaliteitskaders, opleidingen en het toevoegen van ervaren onderzoekers aan een practoraat.

Aanbeveling 3: Stimuleer structurele samenwerking tussen practoraten en lectoraten

Het is volgens de AWTI van belang dat practoraten onderling samenwerken, bijvoorbeeld in practoratenplatforms en dat practoraten structureel samenwerken met lectoraten (maak dit ook onderdeel van de bovengenoemde visie). Deze samenwerkingen bieden kansen om onderzoek in het mbo in een bepaald domein te bundelen, af te stemmen en om resultaten op te schalen. Het eerder aangehaalde natuurlijk partnerschap tussen practoraten en lectoraten is een kans om de binding op basis van vraagsturing met het regionaal werkveld te versterken. De samenwerking is hierbij een middel, niet een doel op zich. Een practoraat kan goede redenen hebben om niet samen te werken met een

79. Het is hierbij van belang om de term onderzoek in het mbo precies te definiëren en hoe dit begrip zich verhoudt tot onderzoek door andere instellingen. Bovendien kennen functies als ‘practor’ en ‘docent-onderzoeker’ geen wettelijke basis met als gevolg dat deze op allerlei verschillende manieren worden ingevuld. Zie ook: Vadanescu et al. (2024).

lectoraat, bijvoorbeeld omdat er geen geschikt lectoraat in de regio is. De AWTI stelt de volgende acties voor:

1. [MBO-SECTOR] Organiseer op regionaal niveau – voor zover nog niet aanwezig – gecoördineerde afstemming van strategie, netwerken en expertise tussen practoraten en lectoraten (en tussen mbo-instellingen en hogescholen).
2. [Alle ministeries] Werk in calls voor onderzoeks- en innovatie-instrumenten aan samenwerking tussen practoraten, lectoraten en universitaire onderzoeksgroepen die in dezelfde vakgebieden werken. Zorg daarbij voor een balans in de calls waarin practoraten penvoerder zijn en waarin ze meewerken als consortiumpartner.

Aanbeveling 4: Stimuleer aansluiting van practoraten bij regionale kennis- en innovatieagenda's

De AWTI constateert dat de schaal van practoraten (aantal, personeel, financieel) vaak te klein is om veel maatschappelijke en economische impact te maken. Aansluiting bij de innovatie- en valorisatiebehoefte van het regionaal mkb en maatschappelijke instellingen en bij kennis- en innovatieagenda's (van landelijk tot regionaal en sectoraal) is volgens de AWTI een geschikte route om impact toch te vergroten. Het mkb en maatschappelijke instellingen zoeken een oplossing voor een concrete uitdaging. Aansluiting bij kennis- en innovatieagenda's borgt dat de onderwerpkeuze van practoraten(platforms) in lijn is met onderzoek en innovatie elders.

Practoraten zijn hier niet alleen volgend. Aansluiting betekent dat practoraten mee invulling geven aan deze kennis- en innovatieagenda's en het mkb helpen bij het articuleren van hun vraag richting die agenda's. De AWTI heeft het vermoeden dat deze aansluiting momenteel beter geborgd is bij regio's en campussen buiten de Randstand (onder andere in Drenthe, Zeeland en Friesland). Deze regio's kernmerken zich door allianties waarin het mbo een meer gelijkwaardige positie heeft (universiteiten ontbreken) en waar het mbo zichtbaar(der) bijdraagt aan regionale opgaven rondom demografische krimp en krappere arbeidsmarkten. De AWTI stelt de volgende acties voor:

1. [OCW/EZK en andere ministeries] Betrek het mbo bij de kennis- en innovatieagenda bij grote maatschappelijke transformaties (bijvoorbeeld landbouw, energie, zorg).
2. [OCW/EZK en andere ministeries] Maak gebruik van de toegevoegde waarde van het mbo en practoraten door hen meer te laten participeren in (regionale) publiek-private samenwerkingen (PPS-en).
3. [MBO-SECTOR] Laat agenda's van practoraten(platforms) aansluiten bij de vraag en (kennis)behoefte in het regionale werkveld (mkb) en het onderwijs. Zie daarvoor bijvoorbeeld het NGF-programma Opschaling PPS'en.

Aanbeveling 5: Maak, naast basisfinanciering, financiering uit de tweede geldstroom mogelijk

In de afgelopen jaren zijn er specifieke instrumenten beschikbaar gesteld voor onderzoek en innovatie door practoraten. Deze regelingen worden ontwikkeld door ministeries (OCW, LVVN) en uitgevoerd en beheerd door NKO, SIA en ZonMw. Zie Bijlage 7. Deze regelingen hebben bijgedragen aan de positionering en opschaling van practoraten en aan onderzoek en innovatie door practoraten (en dat in samenwerking met kennisinstellingen, bedrijven, onderwijs en maatschappelijke organisaties). De AWTI vindt dat een structurele basisfinanciering voor onderzoek en innovatie door het mbo (zie aanbeveling 2) gepaard moet gaan met tweede geldstroominstrumenten die een impuls geven aan de richting, kwaliteit en impact van en samenwerking bij praktijkonderzoek en -innovatie. Hierbij kan voortgebouwd worden op de ervaringen met lopende/afgeronde regelingen. De focus kan liggen op regelingen voor vakgerichte practoraten of onderwijsgerichte en instelling-overkoepelende practoraten. De financiële omvang hiervan moet passend zijn bij de ambities van de betreffende subsidieverstrekker. De AWTI stelt de volgende acties voor:

1. [OCW/EZK en andere ministeries + MBO-SECTOR] Continueer passende instrumenten voor én met het mbo die afgestemd zijn op de aard van het mbo en practoraten en die gericht zijn op het bevorderen van gelijkwaardige samenwerking (met hogescholen en universiteiten) op het vlak van onderzoek en innovatie. Eventuele nieuwe instrumenten kunnen betrekking hebben op lopende/nieuwe onderzoeksagenda's gericht op maatschappelijke transformaties.
2. [OCW] Richt voor de uitvoering van deze instrumenten een passende SIA-achtige uitvoeringsorganisatie in of breng deze instrumenten in overleg met NWO onder bij het Regieorgaan SIA (SIA is immers onderdeel van NWO). Dit laatste heeft voorkeur omdat dan optimaler gebruik wordt gemaakt van bestaande structuren en ervaring en omdat het onder een dak brengen van deze instrumenten samenwerking met hogescholen en universiteiten bevordert. Ook kan de uitvoeringsorganisatie meer doen dan alleen subsidies verdelen. Zij kan helpen bij het bevorderen van de kwaliteit en impact van practoraten (zoals SIA dat bij lectoraten doet). Stel ook duidelijke en aanvullende randvoorwaarden aan deze instrumenten, bijvoorbeeld dat er geen onderwijsonderzoek en -innovatie gesteund wordt waarbij practoraten zich alleen op de eigen onderwijsinstelling richten of onderzoek en innovatie dat niet aansluit bij een voor het mbo of het werkveld relevante vraag.
3. [MBO-SECTOR] Investeer in de ontwikkeling van expertise en capaciteit in het mbo op het gebied van aanvragen van financiering in de tweede en derde geldstroom. Practoraten zijn klein en deelname aan aanvraagprocedures slokt relatief veel capaciteit op.

Aanbeveling 6: Steun het belang van practoraten voor onderwijskwaliteit en maak het zichtbaarder

Mbo-instellingen richten zich eerst en vooral op onderwijs. Op dat vlak kent het mbo grote uitdagingen, bijvoorbeeld ten aanzien van instroom, onderwijskwaliteit, studentenwelzijn en personeelstekorten.

Uit de gesprekken met practoren blijkt dat de functie van practor soms als ‘eenzaam’ wordt ervaren en dat practoren en docent-onderzoekers intern hun positie moeten claimen. Daarbij valt nog een onderscheid te maken tussen onderwijsgerichte en vakgerichte practoraten. De onderwijsgerichte practoraten staan binnen mbo-instellingen gemiddeld genomen beter op het netvlies van bestuurders en docenten vanwege een directere link met de kerntaak van mbo-instellingen: onderwijs. Overigens wisselen deze observaties per practoraat. De acties hieronder zijn dan ook niet op elke mbo-instelling van toepassing.

De AWTI is voldoende voorbeelden tegengekomen hoe practoraten, ook vakgerichte practoraten, een bijdrage kunnen leveren aan onderwijskwaliteit en vernieuwing. Het potentieel hiervan wordt echter niet altijd verzilverd door de factoren die al eerder werden beschreven (zoals bestuurlijke aandacht, werkdruk). De AWTI stelt daarom enkele acties voor op dit vlak:

1. [MBO-SECTOR] Erken op bestuurlijk niveau het belang van practoraten voor onderwijskwaliteit en onderwijsvernieuwing door practoren en docent-onderzoekers intern intensiever te betrekken bij onderwijsontwikkeling. Dit in combinatie met de aanbevolen acties over inrichting van loopbaanpaden en functiehuis voor docent-onderzoekers en practoren.
2. [MBO-SECTOR] Creëer waar mogelijk meer ruimte in het curriculum voor mbo-studenten en -docenten om deel te nemen aan (het onderzoek van) practoraten.
3. [MBO-SECTOR] Koppel de ontwikkeling van onderwijsgerichte practoraten aan de ontwikkeling van Centers for Teaching and Learning in het mbo zodat deze elkaar kunnen versterken en niet naast elkaar gaan functioneren.
4. [MBO-SECTOR] Gebruik practoraten om de beeldvorming over het mbo te verbeteren, bijvoorbeeld door aandacht te geven aan de vernieuwingen die zij realiseren in het mbo-onderwijs.

Aanbeveling 7: Geef praktijkkennis een steviger rol in beleid voor maatschappelijke transformaties

De overheid onderbouwt beleid onder meer met wetenschappelijke kennis. In recentere jaren is de aandacht voor de uitvoerbaarheid van beleid sterk toegenomen. Wetenschappelijk onderbouwd dan wel *evidence-informed* beleid is geen garantie voor

een effectieve uitvoering. Onder meer een uitvoeringsanalyse helpt te controleren of nieuw beleid of wetgeving in de praktijk haalbaar, betaalbaar en handhaafbaar is.[80] De ambitie om beleid en wetgeving te voeden met meer en betere ervaring met en kennis over de praktijk is een valide reden om bijvoorbeeld practoren structureel te betrekken in de beleidscyclus. De AWTI stelt de volgende acties voor:

1. [Alle overheden] Geef als overheid het goede voorbeeld door praktijkkennis en -ervaringen een rol te geven in de beleidscyclus voor maatschappelijke transformaties, bijvoorbeeld op het vlak van klimaat tot energie en van innovatie tot zorg. Dit is een oproep aan alle overheden: van landelijk tot lokaal.
2. [Alle overheden] Geef practoren een gelijkwaardige positie als volwaardige kennispartner in de beleidscyclus. Betrek hen en de resultaten van praktijkonderzoek in beleidstafels, in klankbordgroepen en in begeleidingscommissies.

80. https://www.kcbr.nl/ontwikkelen-beleid-en-regelgeving/beleidskompas/verplichte-kwaliteitseisen/uitvoerbaarheid-en-handhaafbaarheid-uh/uitvoeringsanalyse

BIJLAGEN

Bijlage 1 Adviesaanvraag minister OCW

In de afgelopen tien jaar zijn practoraten uitgegroeid van pionierende initiatieven tot een landelijk netwerk dat stevig is verankerd binnen het mbo. Waar practoraten aanvankelijk vooral experimenten waren, zoekend naar de rol van de practor, vormen zij nu een herkenbaar onderdeel van de kwaliteitsagenda van instellingen en landelijke beleidsontwikkelingen.

Na tien jaar zijn practoraten een serieuze kracht geworden in kennisdeling, innovatie en praktijkgericht onderzoek in het mbo. Tegelijkertijd blijft er ruimte voor verdere groei en verdieping. Hierbij vraag ik de AWTI om een advies uit te brengen op de volgende vragen:

1. Wat is de huidige meerwaarde, en wat is de potentiële meerwaarde, van practoraten voor het mbo-onderwijs, voor publiek-private samenwerkingen, voor het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen en voor het versterken van het verdienvermogen van Nederland?
2. Wat is de identiteit en meerwaarde van practoraten in de nationale kennisinfrastructuur t.o.v. het onderzoek door hbo en wo? Waarin verschilt wat ze doen, hoe kunnen we die eigenheid versterken in de publiek-private samenwerkingen in de regio en welke synergie is er te halen met bijvoorbeeld het Regionaal Investeringsfonds mbo (RIF)?
3. Welke acties van het kabinet zijn er nodig om die potentiële meerwaarde te realiseren, en is een wettelijke onderzoekstaak voor mbo-instellingen nodig om die potentie te realiseren? En welke acties zijn er vanuit de sector zelf mogelijk om die potentiële meerwaarde te realiseren?

Bijlage 2 Aantal, spreiding en achtergrond practoraten

Inmiddels beschikt bijna iedere mbo-instelling over een practoraat. In figuur 3 hieronder staat de huidige stand van zaken van het aantal instellingen met ten minste één practoraat. De spreiding van de lopende practoraten over de instellingen varieert en is groter bij grotere instellingen ten opzichte van kleinere instellingen. Ook zijn er meer practoraten bij ROC's ten opzichte van beroepscolleges. In de regio Noord hebben instellingen gemiddeld de meeste practoraten. In de grote steden (G4) hebben instellingen gemiddeld meer practoraten. Een practoraat loopt op dit moment gemiddeld vier jaar.

Kijkend naar de spreiding van practoraten over vakgebieden is een groot deel van de practoraten onderwijsgericht: 30% van de in 2025 lopende practoraten (zie figuur 4). Deze practoraten richten zich met hun onderzoek op de verbetering en vernieuwing van het mbo-onderwijs.[81] Bij de vakgerichte practoraten zijn de domeinen "zorg, welzijn en sport", "voedsel, groen en gastvrijheid" en "techniek en gebouwde omgeving" relatief goed vertegenwoordigd. In de laatste twee categorieën zijn ook relatief veel practoraten in oprichting.[82]

In het onderzoek naar het aantal en spreiding van practoraten is ook gekeken of er samenhang is tussen de inzet van de middelen uit de werkagenda mbo 2023-2027 en het bereiken van de doelstelling om het mbo op het gebied van onderzoek en innovatie een volwaardige en gelijkwaardige partner te maken in de onderzoeks- en kennisnetwerken. Hier is geen significante samenhang geconstateerd tussen de ontwikkeling van het aantal practoraten en de inzet in de werkagenda.[83]

81. Ter vergelijking: Ongeveer 13% van de lectoraten doet onderzoek op het gebied van onderwijs. Dat betreft zowel onderzoek naar onderwijs in het hbo als in primair en voortgezet onderwijs waar het hbo voor opleidt. Rathenau Instituut (2026).
82. Vleeskens et al. (2025).
83. Vleeskens et al. (2025).

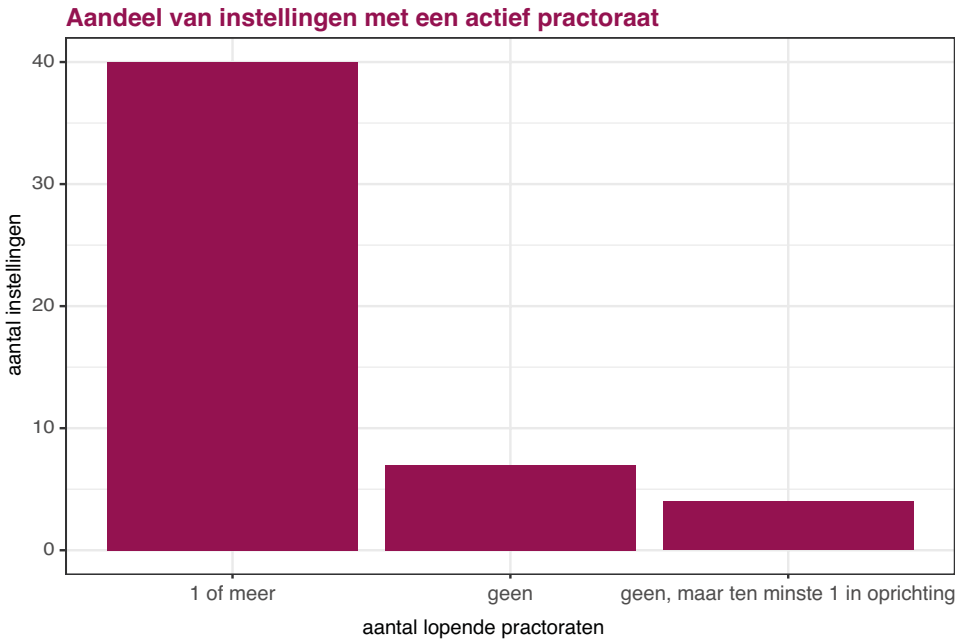

Figuur 3: aantal instellingen met een practoraat in mei 2025 (data: Vleeskens et al. (2025)).

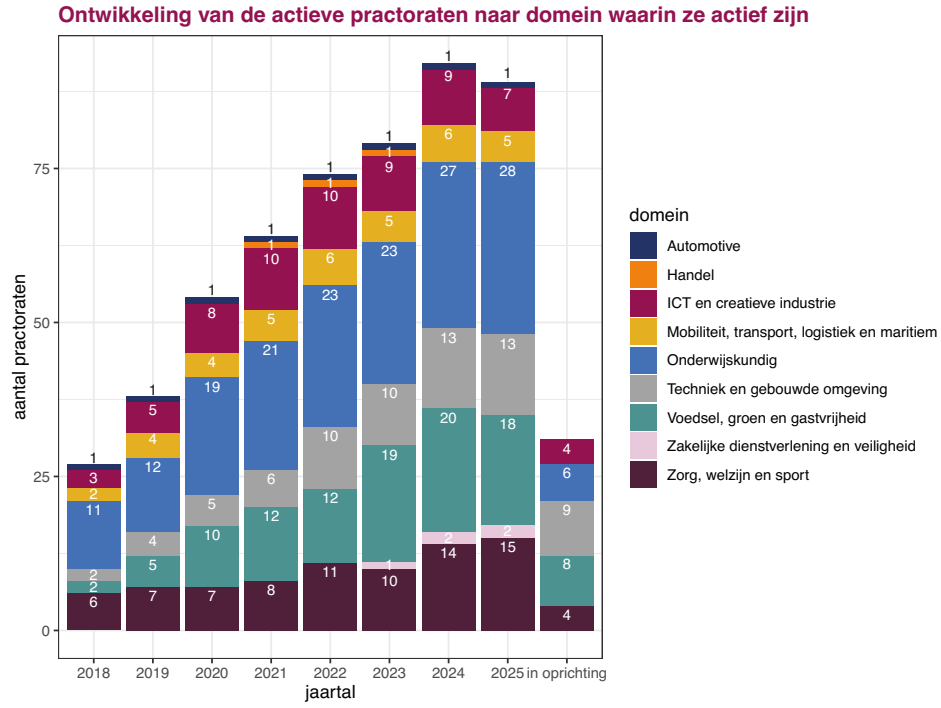

Figuur 4: Aantal practoraten per domein (2025) (data: Vleeskens et al. (2025)).

Bijlage 3 Coreferenten

Vier coreferenten gaven feedback op een eerdere conceptversie van dit advies. De raad heeft deze feedback gebruikt bij de afronding van het definitief advies. De raad is eindverantwoordelijk voor de inhoud van het definitief advies. De coreferenten waren:

- Cees Alderliesten, programmamanager bij Aanvalsplan Bouw, Energie & Techniek.
- Daan Andriessen, lector onderzoekend vermogen, Hogeschool Utrecht.
- Lisette Munneke, lector didactiek van onderzoekend vermogen, Hogeschool Utrecht.
- Sara Albone, practor dierenwelzijn en -gezondheid Aeres mbo Barneveld Docentopleider, docentonderzoeker en dierenarts Aeres Hogeschool Wageningen PD-Kandidaat.

Bijlage 4 Overzicht gesprekspartners

Voor dit advies is gesproken met tientallen betrokkenen. Hun inbreng heeft de projectgroep geholpen richting te geven aan het advies. Hieronder staat een overzicht van de personen met wie we een gesprek hebben gevoerd. Gesprekspartners hebben zich niet gecommitteerd aan het advies.

- Amila Babic, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)
- Andrea Klaeijsen, Regiegroep Stichting Practoraten.nl
- Anna-Louise Nijdam, Maritiem Masterplan
- Annejet Goede, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)
- Chris Karman, Maritiem Masterplan
- Christa Stut, Greenwise Campus
- Christiaan Loef, Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselkwaliteit en Natuur (LVVN)
- Claire Bernaards, Alzheimer Nederland
- Dick Pouwels, Vereniging Hogescholen (VH)
- Erica Wijnands-Pot, Regiegroep Stichting Practoraten.nl
- Erwin Niedeveld, Energy Innovation NL
- Esther Leijte, ZonMw
- Eveline Rijnen, Kwaliteitscommissie Stichting Practoraten.nl
- Gerard Baars, Nationaal Kennisinstituut Onderwijs (NKO)
- Gerrit van Leunen, Maritiem Masterplan
- Gerwin Peppelman, Opleidingsbedrijf Metaal Oost (OBM Oost)
- Harry van Vliet, Hogeschool van Amsterdam
- Henk Kemkes, Tetrix techniekopleidingen
- Hugo Wink, Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)
- Ingeborg Meijer, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)
- Janet Veldstra, Universiteiten van Nederland (UNL)
- Jeanette Oostijen, Bestuur Stichting Practoraten.nl
- Jelle Kok, Stichting Practoraten.nl
- Joep Bresser, MBO Raad
- Johannes van der Vos, Regieorgaan SIA
- Judith van der Mey, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)
- Judith van Heeswijk, VNO-NCW
- Liesbeth Holterman, Cyberveilig Nederland
- Maartje Harmelink, Regieorgaan SIA
- Marc van der Meer, Kwaliteitscommissie Stichting Practoraten.nl
- Marcel Kleijn, ROM-Nederland

- Marsha Wagner, Energy Innovation NL
- Marissa Zweedijk, Campus Zeeland
- Martijn Pepers, Katapult
- Martine Rutten, Vereniging Hogescholen (VH)
- Maurits Brus, JOBmbo
- Melissa Fuller, Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)
- Michel Brouwer, Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR)
- Mirjam Bult-Spiering, Raad van State, vrm. voorzitter beoordelingscommissie Regionaal Investeringsfonds mbo (RIF)
- Pieter Hoekstra, Centrum voor Innovatief Vakmanschap Water (CIV Water)
- Pieter Kaptein, Maritiem Masterplan
- Pieter Moerman, Platform Talent voor Technologie (PTvT)
- Rahmat Peypers, BVMBO, Netwerk Promoveren in het MBO (PIM)
- Ralph Menzing, FME
- Reineke Timmermans, VNO-NCW
- Rien Komen, Bestuur Stichting Practoraten.nl
- Rolf Zeldenrust, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)
- Sabrina Waltmans, Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselkwaliteit en Natuur (LVVN)
- Saskia Schenning, Bestuur Stichting Practoraten.nl
- Scilla van Cuijlenborg, MBO Raad
- Siegfried Dekker, BVMBO, Netwerk Promoveren in het MBO (PIM)
- Thijs Simons, Regieorgaan SIA
- Thomas Boekhoud, Platform Talent voor Technologie (PTvT)
- Trudy Vos, Bestuur Stichting Practoraten.nl

Organisatie ten tijde van het gesprek

Bijlage 5 Overzicht deelnemers bijeenkomsten met practoren

Voor dit advies is gesproken met een groot aantal practoren. Hun inbreng heeft de projectgroep geholpen richting te geven aan het advies. Hieronder staat een overzicht van de deelnemers aan vier groepsbijeenkomsten en (bij verhindering voor de groepsbijeenkomsten) enkele interviews. Deelnemers hebben zich niet gecommitteerd aan het advies.

Amersfoort (21 april 2026)

- Canan Ziylan, Albeda, practor Doen wat werkt bij Dementie en senior onderzoeker en hogeschooldocent (Hogeschool Rotterdam).
- Daniëlle van den Bijgaart-Pol, Graafschap College, Practoraat Sociaal Veilige Sport.
- Ditte Lockhorst, ROC Midden Nederland, practor Passend onderwijzen in het mbo.
- Sara Albone, practor dierenwelzijn en -gezondheid Aeres mbo Barneveld Docentopleider, docentonderzoeker en dierenarts Aeres Hogeschool Wageningen PD-Kandidaat.

Zwolle (6 mei 2026)

- Heidi Kamerling, Yuverta, practor Groene Leefbare Stad.
- Jelte Steen, Alfa-college, practor Decentrale Energieopslag.
- Marjanne Hagedoorn, Landstede groep, practor docentprofessionalisering, onderzoeker Hogeschool Utrecht.
- Marjolein den Ouden, ROC Twente, practor Zorg en Technologie, lector Technology, Health & Care (Saxion).
- Monique Pijls, MBO College West | ROC van Amsterdam, practor Gecijferdheid in het mbo.

Online (8 mei 2026)

- Artie Ramsodit, Zadkine, Vakmanschap Orde & Veiligheid.
- Silvia Brouwer. Alfa-college, practor Vitaliteit.
- Timon Jongkind, ROC Da Vinci College, practoraat Smart Industries.

Online (11 mei 2026)

- Petra Poelmans, Scalda, practor Leren in Hybride Leeromgevingen en lector Motiverende Leeromgevingen (Hogeschool Rotterdam)
- Tom Adams, Koning Willem I College, practor Verbindend Leren en Werken.

Afzonderlijke interviews met practoren

- Lieke Brons, DCTerra - Noorderpoort - Alfa-college, practor Zorg en Technologie
- Jenny Zwijnenburg, Professional Doctorate-kandidaat lectoraat Wonen en Welzijn, Hogeschool Utrecht, tot 2024 Summa College, practor Relationeel Werken
- Alvin Westmaas, Aeres mbo, practor Stedelijk Ecologisch Gedrag

Organisatie ten tijde van de bijeenkomst

Bijlage 6 Overzicht deelnemers validatiebijeenkomst

- André Postema, AWTI
- Erwin Niedeveld, Voormalig Energy Innovation NL
- Frank Bongers, AWTI
- Ingeborg Meijer, Ministerie van OCW
- Jeanette Oostijen, MBO Raad
- Jeffrey de Hoogen, AWTI
- Jeroen van Mierlo, Ministerie van OCW
- Peter Werkhoven, AWTI
- Pieter Moerman, Katapult
- Raquel Haakmat, Ministerie van OCW
- Saskia Schenning, Stichting Practoraten.nl
- Scilla van Cuijlenborg, MBO Raad
- Thijs van Reekum, Ministerie van EZK
- Trudy Vos, Stichting Practoraten.nl

Bijlage 7 Organisaties, programma's en instrumenten voor onderzoek en innovatie door/met practoraten en mbo

De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (**NWO**) steunt kwaliteit en vernieuwing in de wetenschap en is een van de belangrijkste wetenschapsfinanciers in Nederland. NWO investeert jaarlijks bijna €1,5 miljard in nieuwsgierigheidsgedreven onderzoek, onderzoek gericht op maatschappelijke uitdagingen en in onderzoeksinfrastructuur. **Regieorgaan SIA** (onderdeel van NWO) richt zich op het bevorderen van de kwaliteit en de impact van het praktijkgericht onderzoek van hogescholen. Dit doen zij door onderzoek te financieren en de samenwerking tussen hogescholen, het bedrijfsleven en publieke instellingen te stimuleren. Via de **KIEM-groen pilotregeling practoraten** (uitgevoerd door SIA) voor de versnelling van de ontwikkeling van groene practoraten werkten LVVN en OCW aan practoraten in het groene domein bij mbo-instellingen die zijn aangesloten bij het CIV groen. CIV Groen is een van de centra voor innovatief vakmanschap die zich inzet voor samenwerking van ondernemers, de groene mbo-onderwijsinstellingen en de overheid op het gebied van praktijkinnovatie, arbeidsmarkt en onderwijsvernieuwing. De groene practoraten worden hierbij ingezet om kennisontwikkeling en -doorstroming te bevorderen en als zodanig ook om aansluiting bij het CIV te vinden.[84]

ZonMw programmeert en financiert onderzoek en vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn, stimuleert kennisinfrastructuren en het gebruik van de ontwikkelde kennis. ZonMW heeft bijvoorbeeld subsidie beschikbaar gesteld voor een verkenning voor het oprichten van een practoraat sport en bewegen.[85]

Het Nationaal Kennisinstituut Onderwijs **(NKO)** voert het Comeniusprogramma uit. Dit programma draagt bij aan de vernieuwing en verbetering van het onderwijs aan mbo, hbo en wo in Nederland. Het programma kent drie verschillende beurzen: de Teaching Fellow-, Senior Fellow- en Leadership Fellowbeurs. De beurzen stellen onderwijsprofessionals aan het mbo, hogescholen en universiteiten in staat om hun ideeën voor onderwijsvernieuwing in de praktijk te brengen.

Sinds 2014 bestaat het **RIF mbo** (regionaal investeringsfonds mbo). Dit instrument financiert publiek-private samenwerkingen met het doel de aansluiting tussen het mbo en de arbeidsmarkt te versterken. Mbo-instellingen (en dus ook practoraten) kunnen

84. https://www.civ-groen.nl/civ-groen
85. Verkenning voor het oprichten van een practoraat sport en bewegen

hier een aanvraag doen voor een project waarin ze samenwerken met bijvoorbeeld het bedrijfsleven, regionale overheden, middelbare scholen, hogescholen, universiteiten of andere partijen die een bijdrage kunnen leveren aan het doel van de subsidie. Een RIF-aanvraag moet over onderzoeksvaardigheden of praktijkgericht onderzoek gaan.[86]

86. Ministerie van OCW (2023).

Bijlage 8 Geraadpleegde bronnen

- ADEF, Vereniging Hogescholen en MBO Raad (2025), Gezamenlijke agenda Meer Samen 2026-2030.
- AWTI (2025a), Duurzame doorbraken – Naar systeeminnovatie in de energietransitie, Den Haag.
- Commissie Franken (2017), Meer waarde met hbo. Doorwerking praktijkgericht onderzoek van het hoger beroepsonderwijs.
- Dialogic, Oberon & SEO (2024), Studiekeuze in beweging, Utrecht.
- Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (2021), Tussentijdse evaluatie RIF-2 Regionaal investeringsfonds mbo, Den Haag.
- Hagedoorn, M., J. Timmerman, P. Brouwer en E. Wijnands-Pot (2023), 'De rol van de docentonderzoeker', Vaktijdschrift profiel, nr. 4.
- Inspectie van het Onderwijs (2026a), De Staat van het Onderwijs 2026, Den Haag.
- Inspectie van het Onderwijs (2026b), Bezorgd en betrokken. Zorgen over de kansengelijkheid en onderwijskwaliteit door de toename van hulpvragen in het mbo, Den Haag.
- MBO Raad (2025), Position-paper Innovatie & Onderzoek in, met en door het mbo.
- MBO Raad en Stichting Practoraten.nl (2025), Innovatie & onderzoek in, met en door het mbo, Woerden/Utrecht.
- MBO Raad (2024), MBO Raad nieuw lid van de Kenniscoalitie: 'Belangrijke stap om onderzoeks- en innovatie-ecosysteem van Nederland verder te versterken'. Geraadpleegd via: https://www.mboraad.nl/nieuws/mbo-raad-nieuw-lid-van-de-kenniscoalitie-belangrijke-stap-om-onderzoeks-en-innovatie.
- Ministerie van OCW (2026), Beleidsbrief 2026-2030.
- Ministerie van OCW (2025a), Trendrapportage Arbeidsmarkt Leraren po, vo en mbo 2025, Den Haag.
- Ministerie van OCW (2025b), Beroepsonderwijs en Volwasseneducatie, Kamerbrief 18 december 2025.
- Ministerie van OCW (2024). Het vervolgonderwijs als waaier.
- Ministerie van OCW, NRTO, VNG, SBB, VNO-NCW/MKB-Nederland, JobMBO, Beroepsvereniging opleiders MBO en MBO-Raad (2023), 'Samen Werken aan Talent'. Werkagenda MBO 2023-2027.
- Ministerie van OCW (2023), 'Regeling regionaal investeringsfonds mbo 2024–2027', geraadpleegd via: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-31220.html.
- OCW Onderwijscommunity (2025), Versterken van het imago van het (v)mbo.
- Overlegorgaan fysieke leefomgeving. 2022. Eindadvies Nieuwe coalities in aardgasvrij.

- Philipsen, B. en M. van Dam (2022), Wat zijn de succesfactoren en belemmerende factoren voor het inbedden van een practoraat binnen een mbo-instelling? - ECBO.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2025), Landbouw- en Natuurverkenning. Op zoek naar een nieuwe balans tussen landbouw en natuur in 2050, Den Haag.
- Rathenau Instituut (2026), Monitor praktijkgericht onderzoek 2024. Den Haag.
- Regioplan (2024), Verkenning naar praktijkgericht onderzoek in het mbo, Amsterdam.
- ScienceGuide (2023), 'Dijkgraaf wil zijn waaier doortrekken naar het onderzoek in het hbo en mbo'.
- Stichting Practoraten.nl (2024), Positionering van practoraten binnen mbo-instellingen. Hoe de meerwaarde van practoren benutten & verankeren in de onderwijsorganisatie.
- Stichting Practoraten.nl (2026a), Resultaten monitor: Practoraten 2024/2025, Utrecht.
- Stichting Practoraten.nl (2026b), Kwaliteit van practoraten, ontwikkeldocument (versie 10 mei 2026).
- Vadanescu, A., B. Kleine Deters, M. Wolf en J. Lubberman (2024), Verkenning naar praktijkgericht onderzoek in het mbo. Publicatienr. 24002, Amsterdam.
- Van der Meer, M., Ritzen, H., Scheerens, J. & Stevens, R. (2023a), 'Onderzoek in het MBO: Een exploratieve verkenning van de ontwikkeling van practoraten in het MBO', Tijdschrift OnderwijsPraktijk Studies, 1. DOI: 10.54657/TOPS.14391.
- Van der Meer, M., J. Scheerens & R. Stevens (2023b), 'De groei van practoraten in het mbo', De Nieuwe Meson, nr. 1, p. 29-34.
- Vereniging Hogescholen (2026), Praktijkgericht onderzoek: de motor van verandering. Strategische onderzoeksagenda hbo 2026-2030, Den Haag.
- Vleeskens, M., E. Kamphuis, J. Bokdam en Kleter, S. (2025), voortgangsrapportage 2025 prioriteit 3 werkagenda mbo - onderwijs en innovatie. Oberon, Dialogic.
- Wennink, P. (2025). 'De route naar toekomstige welvaart - Een sterk Nederland in een relevant Europa'. Veldhoven.
- Wetenschappelijke Klimaatraad (2025), Mee veranderen met het klimaat. Ruimtelijke en maatschappelijke keuzes voor klimaatadaptatie, Den Haag.

Awti Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie

Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie
Prins Willem-Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag
t. 070 3110920
e. secretariaat@awti.nl
w. www.awti.nl